

OTDK-dolgozat

2023

MAGYAR AGRÁR- ÉS ÉLETTUDOMÁNYI EGYETEM
VIDÉKFEJLESZTÉS ÉS FENNTARTHATÓ GAZDASÁG INTÉZET

**ROMÁNIA KÖZÉPVÁROSAINAK GAZDASÁGI ÉS TÁRSADALMI
ÖSSZEHAISONLÍTÁSA KÁRPÁTON KON INNEN ÉS TÚL**

**ECONOMICAL AND SOCIAL COMPARISON OF THE ROMANIAN
MIDDLE-SIZED TOWNS BY HERE AND BEYOND OF THE
CARPATHIANS**

Kelemen Réka

Konzulens: Urbánné Malomsoki Mónika
Lőrinc Balázs

Kézirat lezárásának dátuma: 2021. október 10.

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS	1
2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS	3
2.1. A TERÜLET- ÉS TELEPÜLÉSFEJLESZTÉS ÉRTELMEZÉSE ÉS SZEGMENSEI	3
2.2. URBANIZÁCIÓS FOLYAMATOK TÖRTÉNETISÉGE	4
2.3. ROMÁNIA TERÜLETI KIALAKULÁSA NAPJAINKIG	7
2.3.1. <i>A rendszerváltás utáni időszak</i>	13
2.4. ROMÁNIA URBANIZÁCIÓJA, VÁROSÁLLOMÁNYÁNAK ALAKULÁSA.....	15
2.5. ROMÁNIAI VÁROSOK JOGI SZABÁLYOZÁSA, VÁROSFEJLESZTÉSI POLITIKÁJA	20
2.5.1. <i>Városok jogi meghatározása, szabályozása</i>	20
2.5.2. <i>Romániai terület- és városfejlesztési politika</i>	21
2.6. TELEPÜLÉSEK VIZSGÁLATA, FEJLETTSÉGI ÖSSZEHA-SONLÍTÁSI MÓDSZEREI KORÁBBAN	24
3. ANYAG ÉS MÓDSZER	26
3.1. KUTATÁSI CÉL, KÉRDÉSEK ÉS HIPOTÉZISEK	26
3.2. A VIZSGÁLATOM TERÜLETI LEHATÁROLÁSA	27
3.2.1. <i>A városok kiválasztási folyamata</i>	28
3.3. A STATISZTIKAI ELEMZÉS MÓDSZERE ÉS FOLYAMATA	32
3.4. KVANTITATÍV KUTATÁSI MÓDSZER.....	35
4. SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI.....	37
4.1. A DEMOGRÁFIAI-TÁRSADALMI PILLÉR ELEMZÉSE.....	37
4.2. AZ ÖKONÓMIAI PILLÉR ELEMZÉSE	43
4.3. AZ INFRASTRUKTURÁLIS ELLÁTOTTSÁG PILLÉR ELEMZÉSE	50
4.4. A KOMPLEX FEJLETTSÉGI INDEX.....	55
4.5. KÉRDŐÍVES FELMÉRÉS EREDMÉNYEI.....	58
5. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS HIPOTÉZIS VIZSGÁLAT	61
6. JAVASLATOK.....	63
7. ÖSSZEFOGLALÁS	65
8. IRODALOMJEGYZÉK	67
9. MELLÉKLETEK.....	69
I. melléklet.....	69
II. melléklet	70
III. melléklet	72
IV. melléklet.....	73

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: Románia közigazgatása 1878 és 1912 között	7
2. ábra: Nagy-Románia létrejötte, az első világháború következményei.....	8
3. ábra: Románia a két világháború között (1929-1931)	9
4. ábra: Románia a második világháború előestéjén (1938-1940).....	10
5. ábra: Romániai területvesztések a második világháborúban, 1940-ben	11
6. ábra: A szovjet modell térhódítása, az 1950-1952 közötti közigazgatási rendszer	12
7. ábra: Románia közigazgatása 1960 és 1968 között	13
8. ábra: Románia régiói és megyéi, 2021	14
9. ábra: Románia városhálózata, 2008	17
10. ábra: Románia tájegységei.	28
11. ábra: Románia középvárosai - 28-48 ezer fős népesség	29
12. ábra: A vizsgált romániai középvárosok listája két területi egységre osztva - a Kárpátok hegyvonulata által.	31
13. ábra: A kérdőív kitöltők korosztályos megoszlása	36
14. ábra: A vizsgált romániai középvárosok rangsora a demográfiai-társadalmi pillér csoportindikátora szerint, 2015.	42
15. ábra: A vizsgált romániai középvárosok rangsora a demográfiai-társadalmi pillér csoportindikátora szerint, 2019..	42
16. ábra: A vizsgált romániai középvárosok rangsora az ökonómiai pillér csoportindikátorai szerint, 2015.	49
17. ábra: A vizsgált romániai középvárosok rangsora az ökonómiai pillér csoportindikátorai szerint, 2019.	49
18. ábra: A vizsgált romániai középvárosok rangsora az infrastrukturális ellátottság pillér csoportindikátorai szerint, 2015.	54
19. ábra: A vizsgált romániai középvárosok rangsora az infrastrukturális ellátottság pillér csoportindikátorai szerint, 2019.	54
20. ábra: A vizsgált romániai középvárosok rangsora a Komplex Fejlettségi Mutató eredményei alapján, 2015.....	57
21. ábra: A vizsgált romániai középvárosok rangsora a Komplex Fejlettségi Mutató eredményei alapján, 2019.....	57
22. ábra: Kérdőív: Ön szereti-e az Ön által megjelölt települést?	58
23. ábra: Kérdőív: Ön elköltözne lakóhelyéről?	59
24. ábra: Kérdőív: Mik a legfőbb okai annak, hogy Ön elköltözne a jelenlegi lakóhelyéről?	60

TÁBLÁZATJEGYZÉK

1. táblázat: A policentrikus városképet ismertető főbb ESPON-kiadványok funkció- és mutatókészlete	4
2. táblázat: Városi népesség aránya Közép-Kelet-Európa országaiban, 2011 (%).....	18
3. táblázat: Románia településrangsorolása	20
4. táblázat: Településszintek a Románia Területfejlesztési Stratégiai Konceptió (2007) szerint	24
5. táblázat: Erdély értelmezései és részei	27
6. táblázat: Románia vizsgált középvárosai közül kimaradt városok listája	29
7. táblázat: Románia középvárosai - szűrt, végleges lista	30
8. táblázat: Vizsgált alapmutatók listája és mértékegységük.....	32
9. táblázat: Vizsgált normalizált mutatók listája mértékegységekkel - pilléreként	33
10. táblázat: A vizsgált városok demográfiai-társadalmi csoportmutatója és az alapján felállított sorrendje	40
11. táblázat: A vizsgált romániai középvárosok ökonómiai pillér csoportmutatói és az alapján felállított sorrendje	47
12. táblázat: A vizsgált városok infrastrukturális ellátottság csoportmutatója és az alapján felállított sorrendje	53
13. táblázat: A vizsgált városok Komplex Fejlettségi Mutatója és az alapján felállított sorrendje	56
14. táblázat: A válaszadók száma és megoszlása az elvándorlási hajlam és célpontjai szerint	59
15. táblázat: A vizsgált hipotézisek eredményei.....	66

1. BEVEZETÉS

*„Nézd, ott az a város elég közel van ahhoz,
hogy oda meneküljek s elég kicsi is.
Ott szeretnék meghúzódni — ugyanis elég kicsi.”*

/Teremtés Könyve, 19:20/

Ez az idézet tökéletesen jellemzi a kis-középvárosokat, hiszen a világuk és lakóinak élete eléggé átmenetinek tekinthető a nagyvárosi és falusi jegyek vegyes megjelenésével: városi jellege, a különböző adottságok, lehetőségek és szolgáltatások bővebb köre, a zsúfoltság, a rengeteg impulzus, és mindezzel szemben a társadalmi közvetlenség, a „szinte mindenki ismer mindenkit valahonnan” jelenség, a vidékies és falusias vonások, illetve értékek is egyaránt jelen vannak az 50 ezer fő alatti városokban.

Ezt a kettősséget saját magam is megélem és tanúsíthatom, mivel Pest megyében, egy kis faluban, Áporkán nőttem fel és élek, míg rengeteg időt töltök a Románia területén található Hargita megyei Székelyudvarhely városában, továbbá a szakmai gyakorlatomat is az éppen kevéssel nagyobb és népesebb Csíkszereda városban végeztem. Udvarhelyen egyszerre élhetem meg a városi nyüzsgést és a falusi életmódot, közvetlenséget is egyaránt.

A kis-középvárosok is kiemelt fontosságúak, mivel a nagyobb városokhoz képest szorosabb és sokrétűbb kapcsolatban állnak a vonzáskörzetükkel, környező kistelepülésekkel és hálózatuk is sűrűbb.

Mindez által vizsgálatom kiinduló pontja a székelyföldi Székelyudvarhely város, mivel a korábbi (2019/2020-as) *Székelyudvarhely városfejlesztése és a térséggel való kapcsolata* c. TDK dolgozatom által részletes képet kaptam a városról, annak működéséről, fejlesztéseiről és a lakossági vonatkozásairól. A 35. Országos Tudományos Diákköri Konferencián felkeltette az érdeklődésemet egy kutatási javaslat: az Udvarhelyhez hasonló nagyságú (plusz-mínusz 10 ezer fő lakosságszámú) romániai városok fejlettségi-társadalmi-élhetőségi összehasonlítása. Az előző évben bemutatott TDK munkám kellő alapot szolgáltatott a kutatás folytatására. Tudniillik Székelyudvarhely II. szintű város a romániai településrangsorolásban, mivel legalább 1 megyére kiterjedő hatásköre van (2. rangú megyei jogú város), továbbá népessége (nem megyeszékhely esetében) 25-70 ezer fő közé esik, és vonzás körzete 20-60 km és 30-100 ezer lakos.

Kutatásom célja, hogy megismerjem az országon belüli kis-középvárosok helyzetét, hogy mekkora mértékű a ténylegesen mérhető különbség a kutatásba bevont városok között, továbbá az ország mely pontjai számítanak élhetőbbnek, fejlettebbnek, avagy elmaradottabbnak.

A pályamunkát két év adatainak (2015 és 2019) feldolgozásából és elemzéséből kiindulva írtam meg. E kutatásomat megelőzően három kutatási hipotézist fogalmaztam meg (támaszkodva az eddigi tanulmányaim alatt megszerzett szakmai ismeretekre):

- H1:** A vizsgált középvárosok legalább 80%-a önmagához mérten jobban teljesített az 5 év elteltével demográfiai-társadalmi, ökonómiai és infrastrukturális szempontból.
- H2:** A vizsgált városok közül az erdélyi városok közigazgatási területén jellemzőbb a mezőgazdasági és erdőgazdálkodási tevékenység, mint az ó-romániai városok esetében.
- H3:** Az erdélyi városokban magas az elvándorlási hajlandóság, amelynek többek közt az egyik oka, hogy az erdélyi városok infrastrukturálisan fejletlenebbek, mint az ó-romániai városok.

A hipotézisek vizsgálatához egyaránt alkalmaztam primer és szekunder kutatási módszereket, így árnyaltabb képet kaptam a témával kapcsolatban.

A mesterképzés folyamán szeretném kutatásomat tovább folytatni és aktualizálni, mivel a települések életében mindig volt, van és lesz mit vizsgálni, összehasonlítani.

2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

Dolgozatom szakirodalmi áttekintésében helyet kapnak a településfejlesztéssel kapcsolatos egyes ismeretek, az urbanizációs folyamatok áttekintése, a jelenkori Románia területi és közigazgatási kialakulásának folyamata(i), a romániai városok jogi szabályozása és városállományának változásai, végül pedig a települések korábbi vizsgálati módszerei, fejlettségi összehasonlításai.

2.1. A TERÜLET- ÉS TELEPÜLÉSFEJLESZTÉS ÉRTELMEZÉSE ÉS SZEGMENSEI

A terület- és településfejlesztés rendszerében PISKÓTI (2004) szerint négy részterület határozza meg a fejlődést:

- **gazdasági:** például alacsony munkanélküliség, hatékonyan működő cégek, magas jövedelem,
- **politikai:** megfelelő városirányítás, közvetlen érdekérvényesítés, demokratikus élet,
- **kulturális:** színvonalas oktatás, széles rendezvény-paletta, gazdag sport-kulturális-tudományos élet,
- **ökológiai:** ökológiai fejlesztések, természetvédelem, természeti értékek védelme.

A specializált településfejlesztéshez szükség van a települések, régiók tipizálására is. A városi régiók tipizálására az ESPON 2005-ben és 2007-ben (már árnyaltabban, kifinomultabban) is megalkotta a 7 dimenzió mentén (tömeg, közlekedés, turizmus, ipar, tudás, közigazgatás, döntéshozatal) egy funkcionális mutató készletet.

A 2007-es verzió annyiban bővült, hogy a **(1)Tömeg** a magváros és a vonzáskörzet népességét is vizsgálja, **(2)Közlekedés** kiegészül a közúti, vasúti forgalommal, a **(3)Turizmusban** az eltöltött vendégéjszakák számát és a turisztikai minősítés mutatóit is figyelembe veszi, **(5)Tudás** tekintetében az 500 legjobb európai egyetem és a 100 legjobb kutatóintézet meglétét, a high-tech és tudás-intenzív szolgáltatások és iparágak foglalkoztatottjainak arányát is elemzi, **(6)Közigazgatásban** nemzeti (decentralizáció függvényében) és nemzetközi (nemzetközi szervezetek jelenléte) szintű fontosságát is vizsgálja, és végül a **(7)Döntéshozatal** terén is legfontosabb nemzeti és nemzetközi szintű vállalati (al)központok és szolgáltatások meglétét is figyelembe veszi **(1. táblázat)** (Egri, 2014).

1. táblázat: A policentrikus városképet ismertető főbb ESPON-kiadványok funkció- és mutatókészlete

Dimenziók	ESPON 1.1.1.	ESPON 1.4.3.
Tömeg	A funkcionális várostérség népessége	A magváros és a vonzáskörzet népessége
Közlekedés	Légi közlekedés és kikötői forgalom (bizonyos határ felett)	Közúti, vasúti és légi kapcsolódás, kikötői forgalom
Turizmus	Kereskedelemi szálláshelyek férőhelyeinek száma	Kereskedelemi szálláshelyek férőhelyeinek száma, eltöltött vendégéjszakák száma, turisztikai minősítés mutatói
Ipar	Az ipar bruttó hozzáadott értéke (euró)	Az ipar bruttó hozzáadott értéke (euró)
Tudás	Egyetemek megléte, felsőfokú képzésben résztvevők száma	Az 500 legjobb európai egyetem és a 100 legjobb kutatóintézet megléte, a high-tech és tudásintenzív szolgáltatásokban és iparágakban foglalkoztatottak aránya
Közigazgatás	Az adott város szerepe a decentralizáció függvényében	Nemzeti szinten: a decentralizáció függvénye Nemzetközi szinten: nemzetközi szervezetek jelenléte (EU, EKB, NATO, UNESCO, ENSZ stb.)
Döntéshozatal	Az 500 európai nagyvállalat központjainak megléte	Nemzeti szinten: a főbb vállalati központok és a 200 legnagyobb hazai vállalat alközpontjainak megléte Nemzetközi szinten: a 2000 legnagyobb nemzetközi vállalati központjának megléte, a nemzetközi szolgáltatásokhoz való hozzáférés

Forrás: (ESPON 2005, ESPON 2007 alapján Egri Zoltán szerkesztése) (Egri, 2014)

Majd ez alapján három városkategóriát határoztak meg: európai növekedésű nagyvárosi terület (Mega városok), transznacionális/nemzeti városi terület, és a legnagyobb elemszámú kategória a regionális/helyi fontosságú városi területek (Egri, 2014).

Mindezen tényezők egymással való összhangja egyértelműen biztosíthatja egyszerre a jóléti mindennapokat, mindenki számára saját érdeklődése szerinti szolgáltatás és lehetőség kört, természeti érdekvédelmet és a sikeres gazdasági működés is (Tóth, 2015).

2.2. URBANIZÁCIÓS FOLYAMATOK TÖRTÉNETISÉGE

Az urbanizációt, mint társadalmi folyamatot már 1860-as évektől intenzíven vizsgálják a földrajzi és regionális tudományok terén egyaránt. Az addig tapasztalt nagy ütemű város növekedés kezdett megtorpanni és helyette szuburbanizáció vette kezdetét a fejlett országokban, vagyis a városokból a környező, közeli kisebb településekre költöztek ki az emberek (mint ez napjainkban is tapasztalható újra) (Tagai, 2010.). Enyedi György a város növekedési kutatásai során kimutatta, hogy Közép-Kelet-Európában az urbanizációs folyamatok és szakaszok jelentősen megkésve és gyengébb intenzitással jelentek meg. Az

urbanizációs folyamatokat a gazdasági ciklusok és a globalizációs tendenciák hatásai is befolyásolják, továbbá megjelenik és kiemelkedik a népességvonzó képessége a városi térségek esetében. A globalizáció egyik fontos része, hogy már egyre szabadabbá vált a határok átjárhatósága, a nemzetközi utazás és költözés nagyobb lehetősége is, így elmondható, hogy a nemzetközi migráció is egyértelműen hatással van a városfejlődési folyamatokra (Enyedi, 2011) (Hardi , et al., 2014) (Enyedi, 2012).

A városfejlődésnek a gazdasági és migrációs hatások mellett még fontos meghatározó tényezője a **demográfiai változások**. Európa keleti részén inkább az ezredfordulótól továbbra is jelentősebb természetes népességcsökkenés tapasztalható. Az európai országokat (nem EU-tagállamokat is) csoportosították lakosságszám-növekedés- és -csökkenés szerint, ez alapján Románia nagyrészt a természetes változású (negatív migráció közre játszásával is) a csökkenő lakosságszámú kategóriába tartozik. A Magyar Tudományos Akadémia néhány munkatársának tanulmánya szerint ország lakosságszám-változása és a városi lakosságszám változása szerint négy városfejlődési kategória határozható meg (Hardi , et al., 2014):

- *városi népességét újra növelő országok* (EU-15 tagállamok ¹ Németország és Görögország kivételével, Norvégia, Svájc),
- *országos népesség veszteség, de belső migráció által urbanizációs folyamatok, „relatív dekoncentráció”* (Közép-Európa országai),
- *„valódi koncentráció”, városi népesség arány csökkenése* (Közép-Európa, Bulgária, Ukrajna),
- *Depressziós urbanizáció*, vagyis országos népesség csökkenés és városi népesség csökkenése is (Lettország, Litvánia, **Románia**).

A negyedik kategória sajátossága, hogy a városi népesség veszteséget a belső migráció sem tudta pótolni, továbbá a szuburbanizációval sem magyarázható egyértelműen. Az évtizedek során megjelent gazdasági helyzetek után napjainkban inkább a globalizációs tendenciák, az összeurópai migrációs folyamatok és a dinamikus nagyvárosi régiók felértékelődése határozza meg a városfejlődés európai területi mértékeit, különbségeit. Természetesen a 2008-as világválság is hatással volt, mégpedig a szegényebb régiók, országok

¹ EU-15 tagállamok: Ausztria Belgium, Dánia, Egyesült Királyság, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, Írország, Luxemburg, Németország, Olaszország, Portugália, Spanyolország, Svédország. (OECD - Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet, 2005.)

nehezebben szenvedték el, így manapság is meghatározó az egyes országok belső területi egyensúlyának megbomlásában a belső és nemzetközi migráció egyaránt (Hardi , et al., 2014).

Az európai területi fejlődési elvekben és tervekben többször is visszatér a **policentrikusság** célkitűzése, melynek két értelmezése is van: (1) egyik szerint a városi körzetek hogyan oszlanak el az adott területen, (2) a másik szerint a városi körzetek egymás közötti kapcsolatát, azok együttműködési hálózatát jelenti. (Illés, 2005) Európai szinten fontos megjegyezni, hogy a cél inkább a fejletlenebb régiókba koncentrálódjon a fejlődés, hogy ott is legyenek erős városias térségek, melyek segítik az Európai unió kiegyensúlyozottabb fejlődését. Már az ezredforduló óta az európai területpolitika egyik legfontosabb prioritása a többközpontú településhálózat kialakítása (Egri, 2014).

2.3. ROMÁNIA TERÜLETI KIALAKULÁSA NAPJAINKIG

Kelet-Közép-Európa országainak jelenlegi határait jelentősen meghatározza a **történelem egyes eseményei**. Románia is egyike a fiatal országoknak, ugyanis a 14. században a Havasalföldi és Moldvai Fejedelemség a Magyar Királyság hűbérese volt, majd a 18. századig török vazallus államokként működtek. A két fejedelemség 1859-ben egyesült, majd 1862-ben felvették a Románia nevet (Bernek, et al., 2014). Az akkori miniszterelnök, Barbu Catargiu javaslata szerint az államigazgatás decentralizált módon valósult volna meg, széles jogkörrel ellátott régiókkal, a négy történelmi tájegységnek megfelelően. Viszont a javaslat erős ellenállásba ütközött a romániai elit részéről, hiszen a nehezen kiharcolt függetlenség által úgy vélték, a régiókra épülő és alulról felfelé történő államszervezés túlságosan is nagy teret ad a lokális önrendelkezésnek és energiáknak. Így végül a centralizmus elvén alapult a romániai területi-közigazgatási rendszer. Ennek megfelelően a megye tanácsokról szóló törvény kiadása (*Legea pentru Consiliile Județene, 1864*) és a havasalföldi megyerendszer teljes, országos kiterjesztésére (1925-ig érvényes) is sor került. A török fennhatóság 1878-as berlini kongresszus döntése által szűnt meg, és a dobrudzsai területtel kiegészülve elfogadták Romániát, mint önálló állam (Bajtalan, 2013) (**1. ábra**).

1. ábra: Románia közigazgatása 1878 és 1912 között

Forrás: (Bajtalan, 2013)

Ezek után a 20. században újra többszöri alkalommal is változott Románia határvonala, 1913-ban Romániához került Dél-Dobrudzsa (Bulgáriától) és 1918-1920 között megkapja Románia Besszarábiát, Bukovinát, Erdélyt és nyugati peremvidéket (Bernek, et al., 2014).

Ezen területek hozzácsatolásával kialakult **Nagy-Románia** (294 244 km²) (2. ábra) viszont ez, ahogy pozitívumot, úgy negatívumot, kihívásokat is eredményezett a román államnak: többek között az etnikailag eléggé színes, heterogén társadalmi szerkezetet, a gazdasági-társadalmi diszparitásokat. Még az egységes területi-közigazgatási rendszer hiánya okozott nagy problémát, mivel a különböző területek Romániához való csatolása négy teljesen különböző területi-közigazgatási szerkezet működött: (1) erdélyi vármegyerendszer, (2) Bukovinában körzetalapú (*bezirk*) rendszer, (3) Besszarábia területén vidékek (*ținut*) rendszer, Románia régebbi részein megye (*judet*) alapú rendszer (Bajtalan, 2013).

2. ábra: Nagy-Románia létrejötte, az első világháború következményei

Forrás: (Bajtalan, 2013)

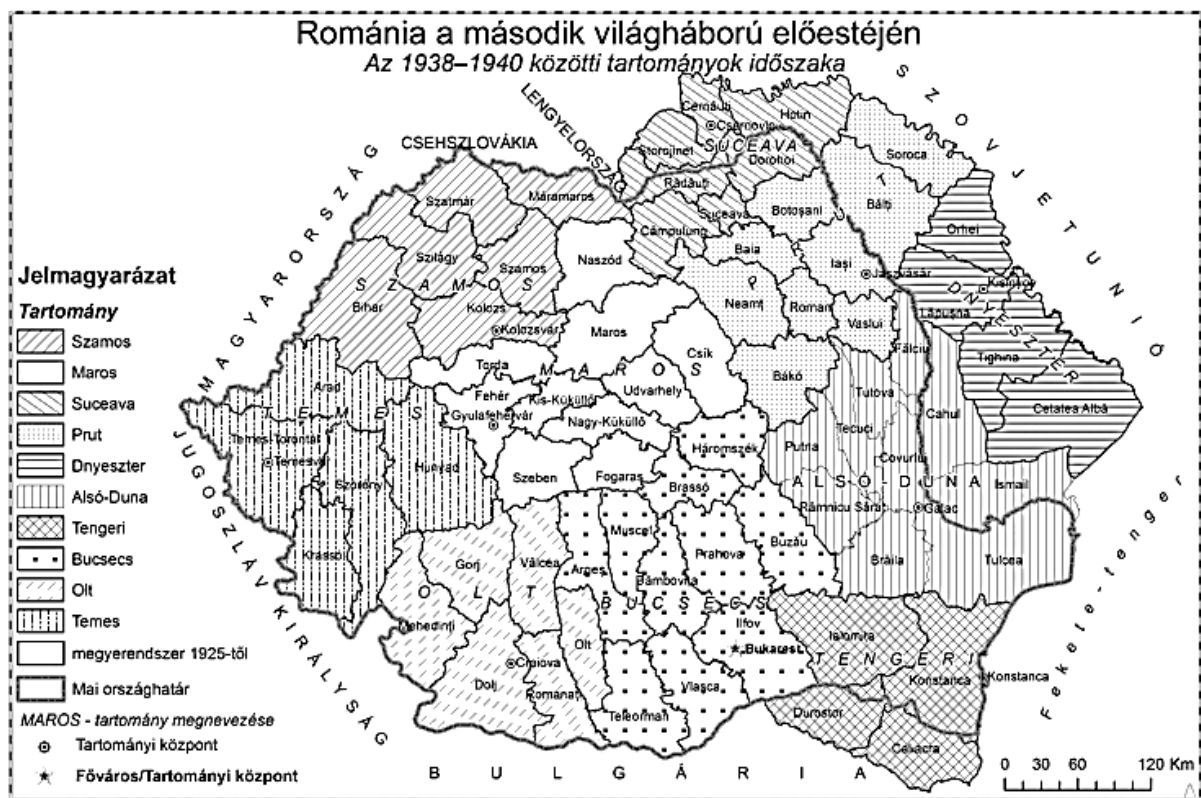
A közigazgatási széttagoltság problematikájának megoldására 1925-ben törvény által egységesítették Románia területi-közigazgatási rendszerét (*Legea pentru Unificarea Administrativă, 1925*): 71 megye, 429 járás, **179 város**, 8751 község és 15981 falu. Ez a mozaikszerű területfelosztás továbbra sem nyújtott megfelelő struktúrát a centralizált állami működésben, ennek enyhítése céljából 1929-ben életbe lépő helyi közigazgatási törvény (*Legea pentru organizarea administrațiunii locale, 1929*) által létrehoztak hét minisztériumi igazgatóságot a már említett a történelmi régiók szerint (Bajtalan, 2013) (3. ábra).

3. ábra: Románia a két világháború között (1929-1931)

Forrás: (Bajtalan, 2013)

Mivel a fent említett miniszteri igazgatóságok csak látszólag regionális fontosságúak, hiszen továbbra is a központi hatalomnak voltak alárendelve. A negatívumok miatt kormányváltáskor meg is szűntek 1931-ben. Ezek után 1938-ban II. Károly király újabb közigazgatási rendszert hozott létre: a megyéket összesen 10 tartományba (*ținuturi*) sorolta be, ezáltal pedig eltörölte a megyék saját jogi személyiségét is. Ezek az új tartományok inkább a földrajzi és gazdasági szempontok alapján lettek meghatározva, és a későbbiekben sok kritika is érte ezt a rendszert, mivel inkább a központi hatalom társadalmi és területi megerősítése céljából alkotta meg, és a király lemondása után visszaállították újra a megyerendszert (Bajtalan, 2013) (4. ábra).

4. ábra: Románia a második világháború előestéjén (1938-1940)

Forrás: (Bajtalan, 2013)

A második világháború újabb határváltozásokat hordozott magával Románia esetében: 1940-ben Besszarábiát és Észak-Bukovinát visszacsatolják a Szovjetunióhoz, Észak-Erdélyt Magyarországhoz, Dél-Dobrudzsát Bulgáriához. Románia területe mind ez által 297 073 km²-ről mindössze 65,6%-ára, vagyis 194 928 km²-re csökkent (**5. ábra– fehér terület**). A megmaradt Románia területén továbbra is megyerendszer volt. Majd 1941-44 között a Szovjetunióhoz került részek újra Romániához kerültek (Bernek, et al., 2014) (Bajtalan, 2013).

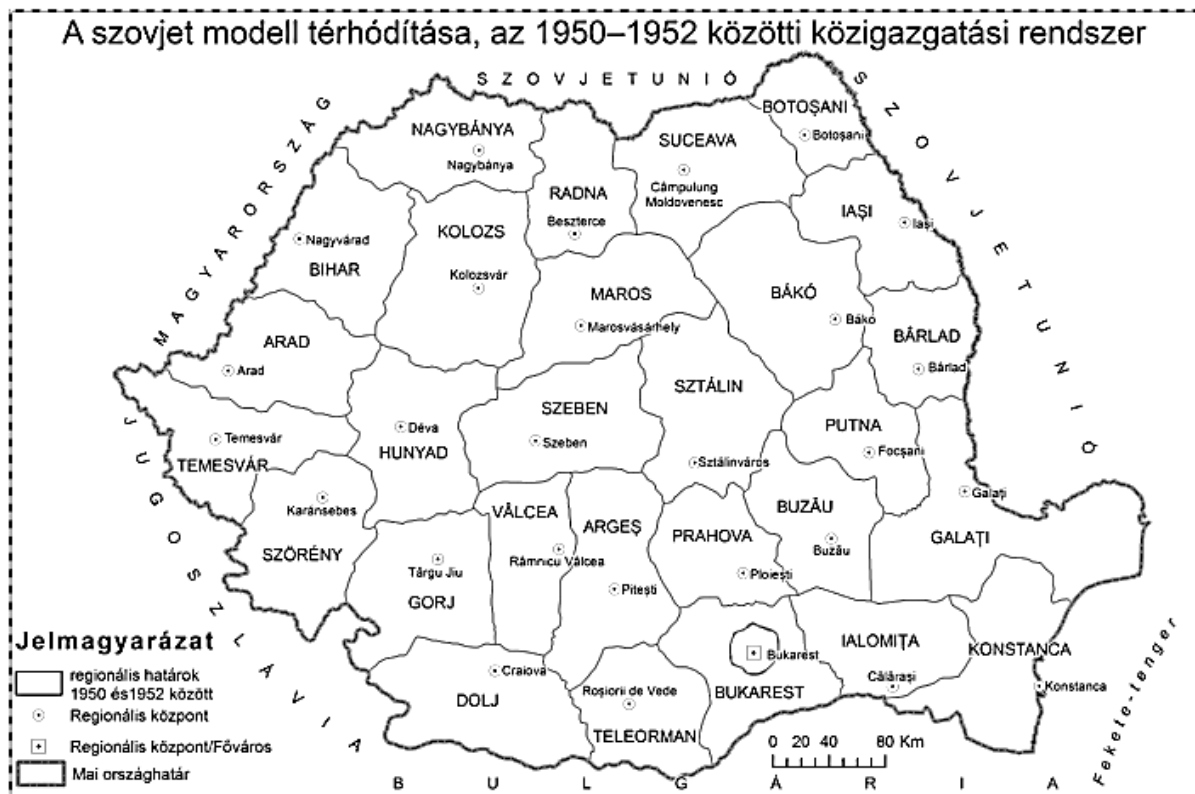

5. ábra: Romániai területvesztések a második világháborúban, 1940-ben

Forrás: (Bajtalan, 2013)

A második világháború után az 1947-es párizsi béke visszaállította az 1940-es szovjet, bolgár és a trianoni magyar oldali határvonalat, vagyis Románia elvesztette Besszarábiát és Dél-Dobrudzsát, míg visszakapta Észak-Erdélyt. Ekkor nyerte el Románia végleges, jelenlegi területi állapotát, melynek nagysága 238 390 km² és 300 km hosszúságú tengerparttal, mely a nemzetközi kereskedelmi, szállítási és egyéb csatornákat biztosít az ország számára. Mivel a Kárpátok hegyvonulata kettészeli az országot, ezért több tekintetben is elkülönülnek a területek: Kárpátokon belül Erdély, Partium, Bánság inkább Közép-Európához kapcsolható, míg a Kárpátokon túli vidék Kelet-Európához (Bernek, et al., 2014). A Román Népköztársaság megjelenésével a területi-közigazgatási rendszer újabb változata jelent meg: szovjet mintára

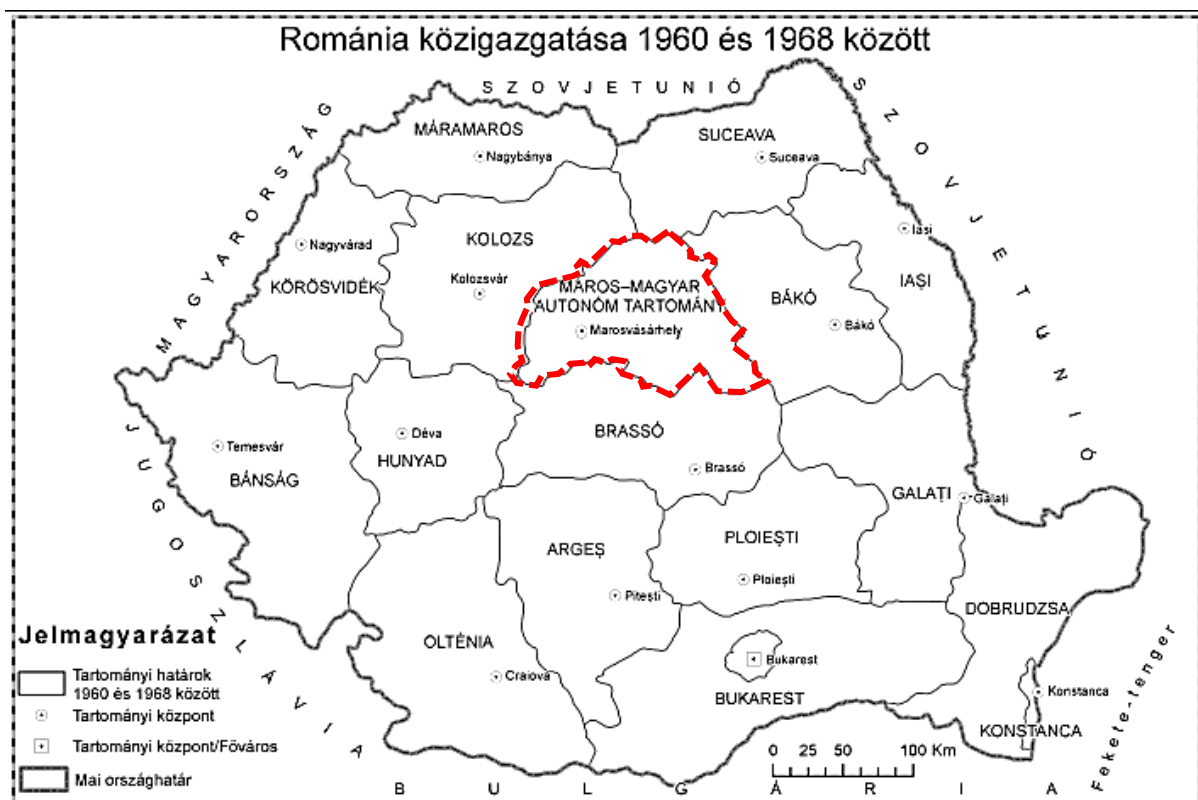
megalkotott 'Rajonálási' területrendezési törvény, mely szerint 28 tartomány, ezen belül 200 járás (rajon), **148 város** és 4052 község alkotta az országot (Bajtalan, 2013) (6. ábra).

6. ábra: A szovjet modell térhódítása, az 1950-1952 közötti közigazgatási rendszer

Forrás: (Bajtalan, 2013)

Ezek után tovább folytatódott az ország újraszervezése: 1952-ben 18-ra csökkentették a tartományok számát, majd 1956-ban 16-ra, mindez 8 évig változatlanul tartott. 1952 és 1968 között a Magyar Autonóm Tartomány a romániai magyar lakosság önálló területi öngazgatással bíró egysége volt, mely lényegében mindössze kirakatpolitika, hiszen a sztálini mintán alapuló Romániában továbbra sem beszélhetünk kisebbségek önrendelkezéséről, Mivel a külső nyomás által létrehozott MAT a román központi pártvezetésnek nem tetszett, ezért Sztálin halála után megszüntették (Bajtalan, 2013) (7. ábra).

7. ábra: Románia közigazgatása 1960 és 1968 között

Forrás: (Bajtalan, 2013)

1968-ban ismét reformálták a területi közigazgatási rendszert (*Legea privind organizarea administrativă a teritoriului RSR 1968*): visszavezették a hagyományos megyei és községi rendszert, de a korábbinál nagyobb egységeket hoztak létre a területfejlesztés, természeti erőforrások és optimális népesség eloszlás jegyében. Ennek eredménye, hogy az erdélyi magyarság csak Hargita és Kovászna megyében volt többségben, de más erdélyi megyékben is kisebb-nagyobb mennyiségben éltek, mindez továbbra is a kisebbségpolitikai céllal, hiszen könnyebbnek tekintették az közvetett asszimilációt. Az új ország rendezés által 39 megye, **189 város**, 2706 község alkotta Romániát. Ezután még 1981-ben és 1997-ben is módosítottak, így végül 41 megyét alakítottak ki (ekkor választották szét Bukaresttől a Mezőgazdasági Szektort – Ilfov megyét) (Bernek, et al., 2014).

2.3.1. A rendszerváltás utáni időszak

A **rendszerváltás** gazdasági-társadalmi instabilitást és káoszjellegűt hozott a területi közigazgatási rendszerbe is. Habár az új alkotmány szerint bevezetődik a decentralizáció elve, mégsem tud érvényesülni a korábban erősen centralizálódott államigazgatásban. Románia szándékozott csatlakozni az Európai Unióhoz, és ennek előfeltételeként létrehozták 1998-ban a fejlesztési régiókat, melyek lényegében nem a valós regionalizáció elvén határolódtak le,

hanem amolyan megfelelési eredményként, mivel semmilyen történelmi, földrajzi, gazdasági és akár kulturális adottságokat, viszonyokat, „térséghatárokat” nem vettek figyelembe. Románia 2007. január 1. óta tartozik az Európai Unióhoz. Végül 8 fejlesztési és statisztikai régiót alkottak meg (Bajtalan, 2013) (Berekméri, 2011) (**8. ábra**):

- Bukarest-Ilfov
- Közép régió: Fehér, Szeben Brassó, Maros, Harghita, Kovászna megye
- Délkeleti régió: Vrancea, Galati, Buzau, Braila, Tulcea, Konstanca megye
- Északkeleti régió: Suceava, Botosani, Neamt, Iasi, Bacau, Vaslui megye
- Északnyugati régió: Bihar, Szatmár, Szilág, Máramaros, Beszterce-Naszód, Kolozs megye
- Déli régió: Arges, Dimbovita, Prahova, Teleorman, Giurgiu, Calarasi, Ialomita megye
- Délnyugati régió: Mehedinti, Gorj, Dolj, Vulcea, Olt megye
- Nyugati Régió: Temes, Arad, Krassó-Szörény, Hunyad megye

8. ábra: Románia régiói és megyéi, 2021

Forrás: (MTVA Sajtó- és Fotóarchívum, MTI, 2021.)

Az EU-s csatlakozást követően újra és újra napirendi kérdés lett romániai a területi közigazgatás struktúra átszervezése. Romániában gyakori eset a regionalizmust, fenntartható fejlődést és a nyugati világhoz való felzárkózást firtatni, de mindez inkább csak politikai és gazdasági törekvés hatékony eszközévé vált, hiszen a román politikai elitnek – ahogy régebben sem, így valószínűsíthető, hogy – napjainkban sem érdeke a valós decentralizáció, regionalizáció megvalósulása, hiába a sok regionális stratégia és fejlesztési program, ha felszínesek, kidolgozatlanok (Bajtalan, 2013).

2002 és 2013-ban (Ponta-kormány – regionalizálás-decentralizálási reform) is voltak kezdeményezések a decentralizáció irányába, de elkapkodott, kidolgozatlan formában. Mivel a cél 1 éven belüli életbeléptetés volt, egyértelmű, hogy a reform kudarcba fulladt, hiszen alapvetően egy ilyen nagy ívű, optimális átszerveződés legalább pár éves folyamat. Ennek az intézkedésnek mindössze egy törvénytervezetét fogadták el 2013-ban, miszerint a központi kormányzat központi költségvetésből finanszírozott ügynökségeket és igazgatóságokat rendel a megyei tanácsok hatásköre alá. Viszont a román politikai elit részéről továbbra is ellenszenves gondolat a valós regionalizmus (Bajtalan, 2013) (Săgeată, 2013).

2.4. ROMÁNIA URBANIZÁCIÓJA, VÁROSÁLLOMÁNYÁNAK ALAKULÁSA

Először is fontos a települések városi rangjának odaítélését bemutatni. Románia esetében (Magyarországhoz hasonlóan) központi, országos szinten történhet, melynek kétféle módja van: (1) mechanikusan, vagyis például a települési népességszámhoz kötve, (2) pályázati úton, konkrét kritériumrendszer alapján (Horeczki, 2016).

Ahogy a világon mindenhol, így Romániában is meghatározó tényező a városok kialakulásában és fejlődésében az ipar megjelenése. Erre jó példa Bukarest fővárosa, hiszen a 19. században közel 25 év alatt megkétszerezte a lakosságát. A leghúzóbb ágazatok a kőolaj-finomítás (Ploiesti), gépgyártás (Kolozsvár, Nagyszeben), Weitzer-féle vagonok gyártása (Arad), textilipar (Brassó, Nagyszeben), élelmiszeripar-cukorgyár (Marosvásárhely), Bukarest körül pedig posztógyár, papírgyár, stb.

1912-ben a főváros és további 117 város alkotta az ország városhálózatát. Akkoriban Bukarest 341 321 főt számlált, míg a következő legnépesebb városok (Jászvásár, Temesvár, Galac, Braila, Nagyvárad, Arad, Kolozsvár, Krajova, Nagyszeben) 80 ezer fő alattiak. **1930-ig tovább bővült 23 várossal** a romániai városhálózat, többet között régi ipari központokkal: kohászat – Resicabánya, szénbányászat – Petrozsény, kőolaj- és földgázkitermelés és sóbányászat – Moinesti, szénbányászat – Oravicabánya, textilipar – Buhusi, kereskedelmi- és

közlekedési központok – Adjud, Pascani, Marasesti, Bals, turisztikai funkciójú települések – Calimanesti, Pucioasa. Így a városodottsági mutató enyhén tovább növekszik, egészen 21,4%-ra. **1948-ban** már **152** település rendelkezett **városi ranggal** Romániában, és a városi lakosságaránya 23,4% volt, és Bukarestben is ekkora haladta meg az 1 millió fős népességet.

Az **1950-es évek** újabb és több változást hoztak a romániai településállomány alakulásában. Először is **33** községet emeltek városi rangúra, viszont 14 eddigi várostól megvonták a városi címet, melyek közül 1960-as években néhány település visszakapta. A új városok leginkább *bányászat-kitermelő* (Kománfalva, Zsilvajdejvulkán, Stájerlakanina) és *feldolgozóipari* (Négyfalu, Baicoi, Viktóriaváros), *gyógykezelési* (Szováta, Buziásfürdő, Herkulesfürdő) funkciókkal rendelkeztek. A következő években is tovább bővült a városhálózat: ipartelepítések (Kőhalom, Székelykeresztúr, Újmoldova). **1956 és 1966 között** még további **7** községet nyilvánítottak várossá (Boksánbánya, Hobicaurikány, Kiskapus, Kudzsir, Nándorhegy, Pusztakalán, Topánfalva) mind bányászati vagy más ipari funkcióval. A nagy ugrás **1968-ban** történt, amikor ugyanis **52** község kapott városi rangot. Ezek között volt Tusnádfürdő, mint az ország legkisebb városa a mindössze 1880 lakosával, de ezzel szemben jelentős turisztikai célpontként.

Annak ellenére, hogy jelentősen megugrott a városok száma a kisvárosok miatt, mégis a romániai városi lakosság közel fele a 100 000-nél népesebb városokban él. Mindezen urbanizációs, demográfiai és gazdasági folyamatok által az urbanizációs ráta elérte a 40%-ot 1968-ban, majd 10 éven belül további 3,5%-kal emelkedett (Berekméri, 2011).

A második világháború után a településfejlődés is szocializmussal volt átítatott, a legmeghatározóbb tényező a **városfejlődésben** továbbra is az **iparosítás** volt (Nagyné Molnár, 2007). A beruházások mértéke jelentősen megugrott, melyek nagy része ipari célúak, leginkább gépgyártás és vegyipar területén. Már ekkoriban is a már iparilag fejlettebb területekre, megyékbe koncentráltak a beruházások, legfőképp Bukarest, Brassó, Kolozs, Prahova, Temes megyékbe, majd a későbbiekben áthelyezték a hangsúlyt a hagyományosan mezőgazdasági jellegű megyékbe (Beszterce-Naszód, Gorj, Szilágy, Vaslui). Így tehát a 20. század közepén a regionális központok erőteljesebben fejlődtek, majd pedig az 1968-as megyésítés után a kisebb lakosságszámú új megyeközpontok fejlődése, növekedése vette kezdetét inkább. A szocialista időszak második felében tehát az erőltetett iparosítás és az urbanizáció volt jelen, és habár gyarapodtak a kisvárosok mennyisége, mégis a városhierarchiában egyre csökkent a szerepük és a közép- és nagyvárosok koncentráló ereje

erősödött inkább, melyet bizonyít, hogy a városi népesség közel 60%-a a legalább 50 000 fős városokban élt (Berekméri, 2011).

Fontos vizsgálati elem a szuburbán községek, melyet az 1968-as közigazgatási törvény által hoztak létre (összesen 147-et), hogy a városok tovább erősödjenek a vonzáskörzetükkel.

A **szocializmus összeomlása** általi gazdasági és társadalmi változások a településhálózatra is hatással voltak: differenciálódás, térszerkezet változása. (Kovács, 2009). A nagyobb városok még erőteljesebben fejlődnek, mivel a versenyképesség és a piac is kedvezőbb számukra. A kis- és középvárosok nehezebben vették az új változásokat, így nehezebben tudtak alkalmazkodni is (például: Balánbánya, Barót, Vajdahunyad), továbbá a népességszámuk is jelentősen csökkent 1992-től vizsgálva, 10 év alatt. Közben megjelent a **dezurbanizáció** és a **migráció**. Egyre nagyobb arányt képeztek a városból falura költözők száma, melynek egyik oka a kényszeres visszavándorlás, másik pedig a jóléti szuburbanizáció (Berekméri, 2011) (Benedek, 2006) (Nagyné Molnár, 2007).

1990-től egészen **60** települést nyilvánítottak várossá, ez enyhén kompenzálta a városi lakosságszám csökkenését (**9. ábra**). Az új városokra kifejezetten jellemző az alacsony infrastrukturális ellátás, mely bizonyítja a városiasodás politikai erőltettségét (Berekméri, 2011).

9. ábra: Románia városhálózata, 2008

Forrás: (Berekméri, 2011)

A romániai városi népességarány 2011-re már 52,8%-ot képezett, melyből 15,2% a kisebb, 20 ezer lakosnál kevesebb városokban élt és 37,6% pedig az ettől nagyobb városokban. Így tehát látható, hogy közel kétszer annyian élnek 20 ezer főnél nagyobb városokban, vagyis jóval népszerűbb lakóhely (Horeczki, 2016) (2. táblázat).

2. táblázat: Városi népesség aránya Közép-Kelet-Európa országaiban, 2011 (%)

Ország	Városi népesség aránya	20 000 főnél kevesebb lakosú városokban élők aránya	20 000 főnél népesebb városokban élők aránya
<i>Bulgária</i>	73,1	17,4	55,7
<i>Csehország</i>	73,4	30,2	43,2
<i>Horvátország</i>	57,8	20,5	37,5
<i>Magyarország</i>	69,5	21,4	48,1
<i>Lengyelország</i>	60,9	13,1	47,8
Románia	52,8	15,2	37,6
<i>Szlovákia</i>	54,7	16,3	38,4
<i>Szlovénia</i>	49,9	25,2	24,7

Forrás: (Horeczki, 2016)

Jelenleg Romániában összesen **319 város** van, ebből 103 megyei jogú város, és 216 pedig sima város (Institutul Național de Statistică - ROMÂNIA, 2021).

Mindezen statisztikák alapvetően kedvezően hangzanak egy országgal kapcsolatban, mert sugallja az infrastrukturális, aktív és erős gazdaság, és akár a K+F+I tevékenység jelentőségét, de Románia esetében ez nem feltétlen általánosítható, mivel a 319 városból 172 db legfeljebb 30 ezer fős város és további 81 db 25-200 ezer fős városok, mindezt a későbbiekben a 0. Fejezetben a 3. táblázatban részletezem. Ennél nagyobb települések mindössze 11 és a főváros van. Az említett kis- és középvárosok tehát kevésbé fejlettek, mivel alapvetően a szocializmust és a rendszerváltást is jelentősen nehezebben vészték át, hiszen például a nemzetközi piac megnyílása sem hozott megváltást a gazdasági szempontból. Így Romániát a vidékies élet jellemzi inkább, a több mint 10 ezer falu és a kisebb városok nagyobb arányú szolgáltatáshiánya, korszerűtlenebb infrastrukturális ellátottsága miatt.

Régen és napjainkban egyaránt zajlanak kezdeményezések a román kisvárosok európai szintűvé emelésére, viszont ehhez kevés a törvényesség, a lakosság hozzájárulása is szükséges ahhoz, hogy elérhető, gazdaságilag is aktív kisváros meglétéhez. (Horeczki, 2016) Viszont az elmúlt évek folyamán nem történt városi rangra emelés Romániában. Alapvetően két verzió lehetséges a várossá váláshoz: (1) egy település várossá fejlődik, (2) egy település városi alárendeltségű közösséggé alakul. Ezen kívül egy meghatározott feltételrendszernek is meg kell

felelni: megfelelő és szükséges társadalmi-gazdasági (ez a dominánsabb, mivel a nem mezőgazdaságban foglalkoztatott személyek aránya legalább 75% kell, hogy legyen), műszaki-anyagi kritériumok (Benedek, 2006). Az elmúlt évtizedek városfejlődési trendjei az alábbi lehetőségeket vette fel (Horeczki, 2016):

- Ipari szempontból jelentős városok
- Mezőgazdasági nagyközségek, különösen élelmiszeripari funkciókkal
- Megyefelosztáshoz kapcsolódó elv alapján
- Fürdő- és rekreációs helyek (pl. Szováta, Tusnádfürdő)
- „tömegközlekedési központú városok (pl: vasúti góc)
- Domborzati tagoltság miatti ún. Kistáj-városok (pl. Balánbánya, Erdőszentgyörgy).

A városokhoz szorosan kötődik a vonzáskörzetük is, hiszen kölcsönhatásban élnek egymással. A városi térbe a vonzáskörzetéből beáramlik a munkaerő, a tanulók, a vásárlók és fogyasztók, szolgáltatást, sportlehetőségeket és kulturális tevékenységeket igénylők, és még az élelmiszer, alapanyagok, víz és más egyéb erőforrások. Míg ezzel szemben kiáramlik a városból a hulladék, a szennyezés, a lakosság egy része migráció révén. Kétirányú mozgás feltételezhető az oktatás és képzés, a turizmus, szabadidős tevékenységek és kikapcsolódás terén, az egyéni igényektől függően. (Csák, 2009) Viszont fontos megemlíteni, hogy napjainkban az online felület térhódításával már nem minden esetben szükséges az emberek mobilizációja, erre jó példa az online ügyintézési, oktatási lehetőség is.

2.5. ROMÁNIAI VÁROSKOK JOGI SZABÁLYOZÁSA, VÁROSFEJLESZTÉSI POLITIKÁJA

2.5.1. Városok jogi meghatározása, szabályozása

A romániai városok jogszabályi meghatározását és szabályozását Az **Országos Területrendezési Tervről szóló 351/2001. törvény IV. fejezete (Helység-hálózat)** tartalmazza. E szerint kétféle település létezik az országban: vidéki és városi. A települések csoportosítására pedig településhierarchiai rangsorolást és szempontokat határoz meg a törvény, mely jelenleg is aktuális. A hierarchia szinteket az alábbi táblázat tartalmazza (3. táblázat):

3. táblázat: Románia településrangsorolása

Település-rangsorolás	Meghatározás	Lakosságszám	Vonzáskörzet
Nulladik – (fő)város	Törvény által kimondott, európai fontossággal bíró város – főváros: Bukarest	200 ezer főnél több	
I. szint – városok	Nemzeti fontossággal, vagy akár európai szintű hatással bíró városok – 11 főbb municípium (pl.: Brassó, Temesvár)	200 ezer főnél több	
II. szint – városok	Legalább 1 megyére kiterjedő fontosságú városok – 81 város (pl.: Csíkszereda, Székelyudvarhely)	ha megyeszékhely – 50-200 ezer fő	ha megyeszékhely – 200 ezer-500 ezer közötti lakos és 60-80 km
		ha nem megyeszékhely – 25-70 ezer fő	ha nem megyeszékhely – 30 ezer- 100 ezer közötti lakos és 20 km
III. szint	Kisvárosok – 172 db (pl: Székelykeresztúr)	5-30 ezer fő	5 ezer – 40 ezer közötti lakos és 10-20 km
IV. szint	Községközpontok – 2686 db	1 község - min. 1500 fő	
V. szint	A községközpontokhoz tartozó falvak – 10 408 db		

Forrás: Az Országos Területrendezési Terv - IV. Szakasz Helység-hálózat jóváhagyásáról szóló 351/2001. törvény alapján saját szerkesztés, 2020.

A település besorolás szempontjai (Horeczki, 2016):

- „földrajzi elhelyezkedés vagy megyeszékhelyi rang,
- lakosságszám,
- vonzáskörzet (hatás-zóna),
- elérhetőség, megközelíthetőség,
- kereskedelem és szolgáltatások minősége és mennyisége,
- pénzügyi funkciók megléte (ATM-ek, bankok száma),
- közigazgatási és igazságszolgáltatási intézmények megléte,
- környezetvédelem, közművek,
- közbiztonság és közrendvédelem.”

Fontos itt megemlíteni, hogy a törvény értelmében minimum 1500 lakos szükséges ahhoz, hogy egy település önállóvá váljék, akár községi címhez is (Román Parlament, 2001/a).

2.5.2. Romániai terület- és városfejlesztési politika

Románia területfejlesztésében az Európai Unióhoz való csatlakozás új, rendezettebb jogszabályi háttért eredményezett. A területfejlesztés céljaként a (2004 előtti) Román Nemzeti Területfejlesztési Program meghatározza:

- a vidéki térségekben jelenlévő életfeltételek romlásának megállítását,
- a városhálózat többközpontú jellegének erősítését,
- a kis- és középvárosok sajátos szerepeinek erősítését.

Csák László a román területfejlesztés egyik alap kutatója írja egyik tanulmányában, hogy az 1998-as Európai Területfejlesztési Perspektívában (ESDP) már megjelenik a policentrikus, azaz a többközpontú területfejlesztési elv, mely kiemelten fontos lett az Európai Unió 2007-es Területi Agendájában. Alapvetően a policentrikusság és a koncentráció egyszerre nehezen kivitelezhető, hiszen a koncentráció esetében a növekedési pólusok továbbfejlesztése a következmény. Románia városfejlesztése esetében viszont mégis megvalósul a policentrikusság alapelve, mert a romániai Regionális Operatív Program (ROP) egyetlen prioritási tengelyen kezeli a városok integrált fejlődését és fejlesztését, mindössze a pénzforrások elkülönítése és a tervezési előírások részéről tesz különbséget a kis- és középvárosok (városfejlesztési pólusok) és az említett növekedési fejlesztési pólusok integrált fejlesztése között (Csák, 2009).

Fontos, még most is hatályos **a területrendezésről és urbanizációról szóló 350/2001. törvény**, hiszen az urbanisztika és területfejlesztés szabályozását írja le. A társadalmi, gazdasági, kulturális és környezeti politikák harmonizációja az alapvető cél, országos és helyi szinten is meghatározva. A romániai törvény szerint a **területfejlesztés** három elve a hierarchizálás, a kohézió és területi integráció megyei, regionális és nemzeti szinten egyaránt, célkitűzései pedig a zónák és a régiók kiegyensúlyozott társadalmi és gazdasági fejlesztése, az emberek és közösségek életminőségének javítása, a természetvédelem és az ésszerű, megfelelő területhasználat. Emellett az **urbanisztikát** pedig rövid, közép- és hosszú távú stratégiák által a települések komplex, átfogó fejlődését élénkítő tevékenységként határozza meg, melynek céljai a lakosság életminőségének javítása a infrastrukturálisan, különböző társadalmi csoportok (pl.: gyermekek, idősek, fogyatékkal élők) szükségleteinek megfelelő életfeltételeket biztosítása, a hatékony területhasználat, a városok beépített és beépülő területének terjeszkedését ellenőrzése, az épített és természetes örökség és az épületállomány védelme-javítása, és a természeti katasztrófáktól való védelem. A területfejlesztés alapidokumentumai a törvény szerint: Nemzeti-, Regionális Területfejlesztési Terv, Általános Urbanisztikai Szabályozás, megyei- és zonális területfejlesztési tervek, általános-, zonális és részletes urbanisztikai tervek (Román Parlament, 2001/b) (Csák, 2009).

A Regionális Fejlesztési és Közigazgatási Minisztérium (MRDPA) létrehozta a **Várospolitiká** projektet, melyet a Világbank támogatásával valósítja meg, 2019. szeptember és 2022. március között. A pályázat elnevezése a **Várospolitiká kidolgozása, mint a romániai városi területek igazgatási kapacitásának és stratégiai tervezésének megerősítését szolgáló eszköz**, mely társfinanszírozója az Európai Szociális Alap a 2014-2020-as Közigazgatási Operatív Program keretei közt. A várospolitiká projekt célja, hogy fenntartható, ellenállóképes és inkluzív településfejlesztési víziót valósítson meg, mely a különböző hatóságok közös, összehangolt ütemtervét határozza meg, központi és helyi szinten egyaránt, a különböző területek és szereplők összehangolásával és közreműködésével, mindez a hatékonyabb városfejlesztés jegyében és érdekében az irányadó, pénzügyi és befektetési keretek megalapozásával és a városfejlesztési folyamatokra vonatkozó mentalitás megváltoztatásával (Kézdivásárhely Polgármesteri Hivatala, 2019).

A projekt alapját képezi a különböző nemzetközi keretdokumentumok elemzése és a releváns alapelvek és célok átvétele, leginkább az egyes városfejlesztési bevált, jó gyakorlati példák modelljei közül. Igazából mindent elemeznek, ami hatással lehet a városfejlesztésre, többek között az ágazati területekre vonatkozó tervezési, stratégiai és jogalkotási

dokumentumokat is. Ezen kívül remélhetőleg készülnek speciális helyi stratégiák és tervek (általános városterv, fenntartható városi mobilitási terv, helyi fejlesztési stratégia, integrált városfejlesztési stratégia), helyi szintű vélemény és javaslat felmérés. Majd mindezekből egy komplex adatbázist készülnek létrehozni városi területi kategóriák tipologizálásával (5 mutató: környezet, társadalom, térbeli méret, társadalmi fejlődés, jó kormányzás) és rendszerezésével. Majd ezután az általános romániai várospolitikának megfelelően megfelelő intézkedési tervet és 4 helyi szintű városfejlesztési stratégiát dolgoznának ki a várospolitikai rendelkezések hatékony gyakorlatba ültetés céljából. Továbbá az EU Városi Menetrend által kialakított partnerségek tevékenységeinek gyakorlatba ültetése céljából szükséges lenne csoportok létrehozására a regionális, megyei, városi közigazgatási egységek és az adott területeken működő civil szervezetek képviselőinek tagságával. Fontos lenne még a várospolitikára vonatkozó **öt alkalmazási mechanizmus** kidolgozása, benne (Kézdivásárhely Polgármesteri Hivatala, 2019):

- az előzetesen azonosított városterületi kategóriák szerinti várospolitikai előírások, szabályok alkalmazási útmutatója;
- a közszolgáltatás irányítására és fejlesztésére vonatkozó módszertan, a metropolisz-övezet és a létező város szintjén és azok azonosításának és körülhatárolásának módszertana;
- a közbefektetési projektek stratégiai tervezésével, ragsorolásával, gyakorlatba ültetésével és felügyeletével kapcsolat városi területi módszertan;
- Az uniós Városfejlesztési Menetrend alkalmazási útmutatója az országos szintű tevékenységekre.

Végül pedig fontos szegmense a programnak egy kétnapos tanfolyam megszervezése és lebonyolítása 28 személy részére, a MRDPA által, a váropolitika projekt megvalósításainak földrajzi területén (Kézdivásárhely Polgármesteri Hivatala, 2019).

A projekt összértéke 20 millió lej, melyből a vissza nem térítendő támogatás összege közel 16,8 millió lej és az önrész mindössze 16%, a megvalósítására rendelkező időtartam 24 hónap (Kézdivásárhely Polgármesteri Hivatala, 2019).

Lényegében Romániában egyre több dokumentum készül település- és városfejlesztési projektekkel kapcsolatban, viszont ezek megvalósítása már nem ilyen hatékonysággal és dinamizmussal történik.

2.6. TELEPÜLÉSEK VIZSGÁLATA, FEJLETTSÉGI ÖSSZEHASONLÍTÁSI MÓDSZEREI KORÁBBAN

Romániában a városok funkcionális hierarchizálására két leggyakrabban említett elemzése egy 1975-ben (Molnár-Maier-Cianga), és 1987-ben (Ioan Ianos). Az első szerzőhármas 7 településszintet határozott meg, a népességszám és az 1000 főre jutó aktív népesség alapján. Ioan Ianos 8 településszintet határozott meg, már árnyaltabb kritériumrendszerrel (gazdasági, demográfiai, közigazgatási, kulturális, szociális, politikai és helyzeti tényezők) (Ianoş, 1987):

- „főváros: Bukarest
- tartományi központok (növekedési pólusok): Brassó, Craiova, Galac, Jászvásár, Kolozsvár, Konstanca, Temesvár
- megyén felüli központok (egyensúlyközpontok): Bákó, Nagyszeben, Nagyvárad, Marosvásárhely
- megyei központok (zonális hatással): Beszterce, Zilah, Slatina, stb.
- helyi központok (kiegészítő): Fogaras, Torda, stb.
- helyi agroipari központok: Bánffyahunyad, Falticeni, Urziceni, stb
- községközpontok.”

A 2007-es Románia Területfejlesztési Stratégiai Konceptióban (*Conceptul Strategic de Dezvoltare Teritoriala Romania 2030 - Strategic Concept of Territorial Development - SCTD 2030*) már más hierarchiaszinteket javasoltak a funkcionális elemzésre:

4. táblázat: Településszintek a Románia Területfejlesztési Stratégiai Konceptió (2007) szerint

Kategória	Tulajdonság	Példa
Mega városok	• nemzetközi jelentőséggel bíró metropoliszpólusok (európai növekedési metropoliszövezetek) • magas, erős gazdasági szint • történelmi és kulturális identitás • európai hatás • 300 000 főnél több lakos	Bukarest, Kolozsvár, Konstanca, Jászvásár, Temesvár,
OPUS országos pólusok	• városi funkcionális potenciál • hosszú távú MEGA potenciál • országos jelentőségű szolgáltatás • erős gazdaság • kulturális és egyetemi központ • regionális területi intézmények székhelye • széles vonzáskörzet • 250 000 főnél több lakos	Brassó, Craiova, Galati

Kategória	Tulajdonság	Példa
OPUS szupraregionális pólusok	- városi funkcionális potenciál - regionális központok - széles vonzáskörzet 50-250 ezer fő 6 megyeszékhely	Arad, Bákó, Braila, Nagyvárad, Marosvásárhely, Ploiesti
OPUS regionális pólusok	- regionális hatáskör - fontos kulturális és turisztikai funkció 50-250 ezer lakos 32 municípium	Gyulafehérvár, Nagybánya, Nagyszeben, Ramnicu Valcea, Suceava, Tulcea
Szubregionális pólusok	- megyei szintű fontosság - kedvező elhelyezkedés - adminisztratív és szolgáltatási funkciók 30-50 ezer fő 59 város	Aranyosgyéres, Caracal, Szászrégen
Helyi pólusok	- alkalmas vidéki térségek kiszolgálására - változó potenciál és fejlettségi szint 20 ezer fő alatt	

Forrás: (Berekméri, 2011) alapján saját szerkesztés, 2021.

Egy 2015-ös tanulmány taglalja a romániai városhálózat fejlesztési tervek és jó példákat. Pintér Tibor kiemeli a 7 regionális központ jelentőségét, melyeknek több mint 300 ezer lakosuk van. Cél ezek növekedési pólusként való működése: Bukarest, Constanca, Temesvár, Kolozsvár, Brassó, és kicsit gyengébb fejlettségű Craiova, Iasi, Ploiesti (Pintér, 2015).

A fentebb említett 2007-es fejlesztési terv (SCTD 2030) Bulgáriával jelentős politikai-gazdasági-társadalmi kapcsolatokat taglal, továbbá Budapest, Thesszaloniki, Odessza, Isztambul, Belgrád és Kisinyov is egyaránt kiemelten fontos külgazdasági partnervárosként van említve. A romániai nemzeti várospolitikai főbb prioritásai a Bukaresten kívüli másik 7 legnépesebb település tekintetében (Pintér, 2015):

- A városok földrajzi-területi túlterjeszkedését meggátolása;
- Versenyképes, fenntartható és területi kohézióval rendelkező városok és várostérségek megalkotása;
- Az ingatlan- és lakáshelyzet kedvezőtlen állapotának megváltoztatása;
- Műszaki és természeti eredetű lakossági veszélyeztetettség csökkentés.

Tipikus jelenség Romániában, hogy az egymáshoz közeli kis-közép és nagyvárosok egyaránt nem a támogatást, partnerséget látják egymásban a saját szintjükön, hanem a rivalizálást, melyet a centralizált államigazgatás még támogat is. (Popescu, 2011) Erre jó példa Arad-Temesvár, és kisebb szinten Székelyudvarhely-Gyergyószentmiklós-Csíkszereda (Pintér, 2015).

3. ANYAG ÉS MÓDSZER

Ebben a fejezetben a saját kutatásom szegmenseit részletezem: kutatási célomat és kérdéseimet, hipotéziseimet, a vizsgálatba vont területi egységek értelmezéseit, az elemzési módszereimet és folyamatát is.

3.1. KUTATÁSI CÉL, KÉRDÉSEK ÉS HIPOTÉZISEK

Meglátásom szerint a romániai városok vizsgálata és összehasonlítása azért fontos, mert az városok fejlettségi helyzetét nem csak kizárólag a gazdasági aktivitásuk, potenciáljuk és egymáshoz kapcsolódó hálózatuk határozza meg, hanem a területi elhelyezkedés és társadalmi szempontból a múltbéli, történelmi események, nemzetiségi nézeteltérések, és akár ebből származtatható országos szintű pozitív vagy negatív irányú diszkrimináció is. A kis-középvárosok érdekessége számomra abban rejlik, hogy Romániában határozottan egy köztes átmenet a nagyvárosok és a községek élete között.

Kutatásom célja, hogy megismerjem az országon belüli kis-középvárosok helyzetét, mekkora mértékű a ténylegesen mérhető különbség, továbbá az ország mely pontjai számítanak élhetőbbnek, fejlettebbnek, avagy elmaradottabbnak, és mindezt a városok bármilyen érintettjei hogyan értékelik.

A kutatási kérdéseimet egyrészt Udvarhelyen sokat hallott elméletek, vélemények és saját felvetéseim mentén, másrészt a szakirodalmi kutatásom során fogalmazódtak meg, melyek által a hipotéziseimet is meghatároztam:

Kutatási kérdések:

- K1:** Mely kis-középvárosok számítanak élhetőbbnek? Milyen eredmények bizonyítják ezt?
- K2:** Mennyire jellemzi a vizsgált városokat valamilyen agrár-tevékenység?
- K3:** A vizsgált városok lakói hogyan viszonyulnak lakhelyükhöz?

Hipotézisek:

- H1:** A vizsgált középvárosok legalább 80%-a önmagához mérten jobban teljesített az 5 év elteltével demográfiai-társadalmi, ökonómiai és infrastrukturális szempontból.
- H2:** A vizsgált városok közül az erdélyi városok közigazgatási területén jellemzőbb a mezőgazdasági és erdőgazdálkodási tevékenység, mint az ó-romániai városok esetében.
- H3:** Az erdélyi városokban magas az elvándorlási hajlandóság, amelynek többek közt az egyik oka, hogy az erdélyi városok infrastrukturálisan fejletlenebbek, mint az ó-romániai városok.

3.2. A VIZSGÁLATOM TERÜLETI LEHATÁROLÁSA

Vizsgálatom földrajzi-területi egysége Románia. Célom, az ország magyar és román vidékek városainak elemzése, összevetése. Így fontos Románia területi megosztása a kutatás szempontjából, vagyis ahogy dolgozatom címében is megfogalmaztam: Románia középvárosai a Kárpátokon innen (történelmi magyar vidék) és túl (román vidék).

Erdély területi értelmezése kétféleképpen ismert: egyrészt szűkebb értelemben vett – *Történelmi Erdély* konkrétan Belső-Erdély és annak keleti része Székelyföld, míg tágabb értelemben véve *Jelenkori Erdélyt* értjük, a Kárpátoktól nyugatra fekvő teljes romániai területet, melyet elcsatoltak a 1920-as trianoni békedöntés által a Magyarországtól. (5. táblázat)

5. táblázat: Erdély értelmezései és részei

Jelenkori Erdély			
Bánság / Bánát	Partium	Történelmi Erdély / Belső-Erdély	
			Székelyföld
Megyék: Krassó-Szörény Temes	Megyék: Arad Bihar Szilágy Szatmár Máramaros	Megyék: Hunyad Fehér Kolozs Beszterce-Naszód Maros megye egy része Szeben Brassó	Hargita Kovácsna Maros megye egy része
„Külső-Erdély”			

Forrás: Saját szerkesztés, 2021.

Kutatásomban a **Jelenkori Erdély** (továbbiakban: Erdély) értelmezést használom, a közérthetőbb területi összehasonlíthatóság érdekében, így *a vizsgált erdélyi terület* egyben a Bánság, Partium és Belső-Erdély Székelyfölddel. A Kárpátokon túli *román vidék tájegységei*: Havasalföld (Oltenia és Muntenia), Dobrudzsa, Moldva, és Bukovina – mert Suceava megye már románvidékhez tartozik. Ezek a területeket említik **Ó-Románia** vagy Regát néven (Bernek, et al., 2014) (10. ábra).

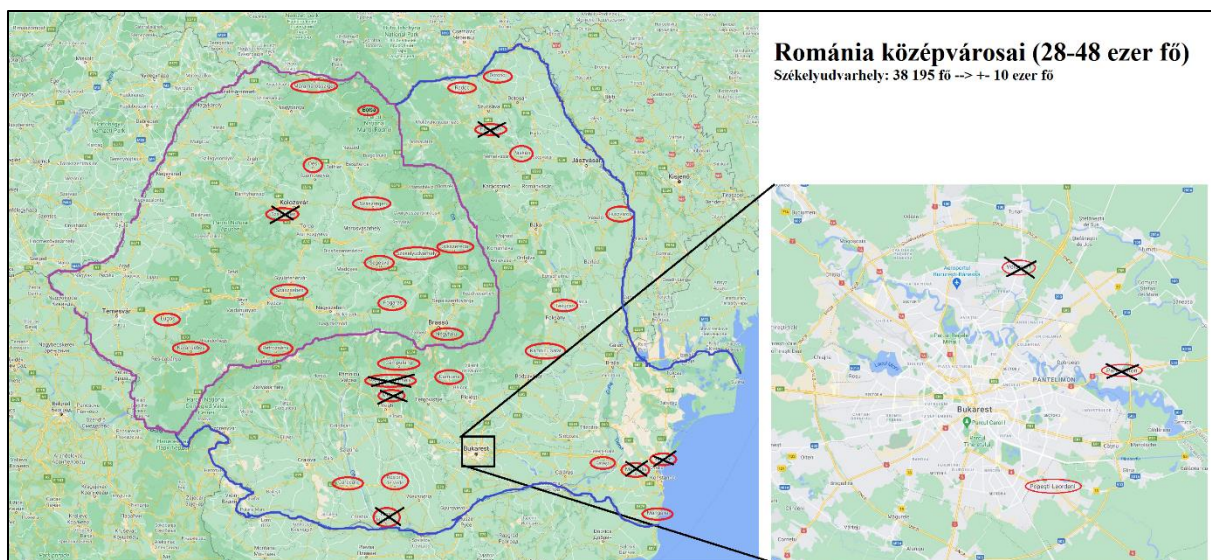
10. ábra: Románia tájegységei

Forrás: Szék-helyek, 2019.

3.2.1. A városok kiválasztási folyamata

A Romániai Statisztikai Hivatal (Institutul Național de Statistică – ROMÂNIA) településsoros adatbázisát áttekintve, a **vizsgált éveknek** 2015-öt és 2019-et határoztam meg, mivel szinte minden adat esetében a 2019. évi a legfrissebb. Székelyudvarhely (mint kutatásom bázis települése) lakossága 2019. január 1-én 38 195 fő, így a vizsgálandó városokat a lakosságszám szerint 28 ezer – 48 ezer fő között határoztam meg, pontosan 35 várost, melyek II. szintű megyei jogú városok (románul: *municipiul*) illetve III. szintű városok (románul: *oras*). Mivel kutatásom fontos szempontja az erdélyi és román területeken elhelyezkedő középvárosok összehasonlítása, ezért területi elválasztásként a történelmi határvonalat – a Kárpátok vonalát határoztam meg.

Dolgozatomban tehát két területi-vizsgálati egységre osztom Románia területét. A statisztikai vizsgálatok miatt fontosnak tartottam, hogy azonos elemszámmal dolgozzak a két országrészről: esetemben 13-13 város, így tehát le kellett szűkítenem a 35 elemszamos vizsgált városok listáját elsőként a városok földrajzi-területi sűrűségének enyhítésével (jobb eloszlás), második szempont, hogy a népességszám szerint minél jobban közelítsen a középső értékhez a meghatározott intervallumban. Az alábbi térképen, habár a városok nevei még leolvashatók, de a két országrész határvonalát és a vizsgált városok területi eloszlását jól szemlélteti.

11. ábra: Románia középvárosai - 28-48 ezer fős népesség

Forrás: Saját szerkesztés, 2021.

A kihagyott városok listája és okai részletezve megtalálható az alábbi táblázatban rendszereztem megyék szerint, a szűrés folyamán kieső okokkal:

6. táblázat: Románia vizsgált középvárosai közül kimaradt városok listája

Megye	Kimaradt városok	Állandó népesség száma (2019)	A „kimaradás” oka
<i>Arges</i>	Curtea de Arges	32594	Argesben a 3 város területi elhelyezkedése egymáshoz nagyon közeli, Campulung népességnagysága közelít legjobban Udvarhelyhez
	Mioveni	34243	
<i>Kolozs</i>	Szászfenes	38293	Lakosságszáma megfelelő, de <i>comun</i> , tehát község jogállású település.
<i>Constanta</i>	Medgidia	45022	Constanta-ban a 3 város területi elhelyezkedése egymáshoz közeli, Mangalia népességnagysága közelít legjobban Udvarhelyéhez, és tengerparti város is
	Navodari	42425	
<i>Ilfov</i>	Voluntari	43024	Ilfov-ban (= mint Pest megye), Bukarest agglomerációjában a 3 város közül Popesti Leordeni népességnagysága közelít legjobban Udvarhelyéhez
	Pantelimon	29026	
<i>Suceava</i>	Falticeni	31255	Suceava-ban Radauti népességnagysága közelebb van Udvarhelyéhez, területi eloszlásban pedig túl sűrű lett volna az észak-kelet romániai rész
<i>Teleorman</i>	Turnu Magurele	28440	Teleorman megyében a 2 város elhelyezkedése közeli, Rosiori de Vede népességnagysága jobban közelít Udvarhelyéhez

Forrás: Saját szerkesztés, 2021.

A végleges vizsgált városlistát az alábbi táblázat tartalmazza, megyékre bontva, a 2019. január 1-ei népességszámmal együtt. Mint látható, a 41 megyéből mindössze 22 megyében van csak a meghatározott népességszám-intervallumnak megfelelő város. De ez a minta

reprezentativitását nem befolyásolja véleményem szerint, mert mint az a térképi ábrázoláson is látszik, a vizsgálandó városok területileg jól lefedik az országot.

7. táblázat: Románia középvárosai - szűrt, végleges lista

Megye	Város	Lakosság 2019-ben
Fehér (Alba)	Szászsebes (mun)	32 559
Arad	-	
Arges	Campulung (mun)	35 515
Bákó	-	
Bihar	-	
Beszterce-Naszód	-	
Botosán	Dohoroi (mun)	30 633
Brassó	Fogaras (mun)	38 779
	Négyfalu (Sacele mun)	36 640
Braila	-	
Buzau	Ramnicu Sarat (mun)	39 793
Krassó-Szörény (Caran-Severin)	Karánsebes (Caransebes mun)	29 777
Calarasi	-	
Kolozs	Dés (Dej mun)	38 280
Constanta	Mangalia (mun)	40 937
Kovászna	-	
Dambovita	-	
Dolj	-	
Galati	Tekucs (Tecuci mun)	44 070
Giurgiu	-	
Gorj	-	
Hargita	Csíkszereda (mun)	41 621
	Székelyudvarhely (mun)	38 195
Hunyad	Petrozsény (mun)	41 637
Ialomita	Fetesti (mun)	34 919
Iasi	Páskán (Pascani mun)	44 034
Ilfov	Popesti-Leordeni (oras)	37 036
Máramaros	Máramarossziget (mun)	43 330
	Borsa (oras)	29913
Mehedinti	-	
Maros	Szászrégen (mun)	37 853
	Segesvár (mun)	33 551
Neamt	-	
Olt	Caracal (mun)	33 988
Prahova	Campina (mun)	36 549
Satu Mare	-	
Szilágy	-	
Szeben	-	
Suceava	Radóc (Radauti mun)	34 811
Teleorman	Rosiorii de Vede (mun)	31 137

Megye	Város	Lakosság 2019-ben
Temes	Lugos (Lugoj mun)	46 858
Tulcea	-	
Vaslui	Huszváros (Husi mun)	33 024
Valcea	-	
Vrancea	-	
ÖSSZESEN:	13 erdélyi-13 románvidéki	26 db

Forrás: Saját szerkesztés, 2021.

12. ábra: A vizsgált romániai középvárosok listája két területi egységre osztva - a Kárpátok hegyvonulata által

Forrás: Saját szerkesztés, 2021.

3.3. A STATISZTIKAI ELEMZÉS MÓDSZERE ÉS FOLYAMATA

A települések összegyűjtése és a végleges vizsgálandó lista létrehozása után a mutatólista összeállítását végeztem el. A Romániai Nemzeti Statisztikai Hivatal adatbázisai tématerületenként sorolja fel a mutatókat, azon belül kikerestem azon mutatókat, melyek településszintű adatokra is szűrhetők és az összes vizsgálandó városhoz tartalmaz adatot, így végül 24 mutató lett kiválasztva demográfiai, társadalmi, gazdasági, infrastrukturális, helyi adottságok tématerületekről (8. táblázat).

8. táblázat: Vizsgált alapmutatók listája és mértékegységük

Sorszám	Alapmutatók megnevezése	Mértékegység
1.	Népességszám	fő
2.	0-14 éves kor közötti lakosság száma	fő
3.	15-64 éves kor közötti lakosság száma	fő
4.	65 éves és idősebb lakosság száma	fő
5.	Születések száma	fő
6.	Halálozások száma	fő
7.	Odavándorlások száma	fő
8.	Elvándorlások száma	fő
9.	Regisztrált munkanélküliek száma	fő
10.	Alkalmazottak éves átlagos száma	fő
11.	Lakások száma	db
12.	Kiadott építési engedélyek száma	db
13.	Idegenforgalmi szálláshelyek kapacitása	db
14.	Fogadott turisták éves száma	fő
15.	Oktatásban részesülő gyermekek, tanulók száma	fő
16.	Pedagógusok száma	fő
17.	Háziorvosok száma	fő
18.	Összterület nagysága	ha km ²
19.	Mezőgazdasági terület nagysága	ha
20.	Erdőgazdálkodási terület nagysága	ha
21.	Teljes utcahossz	km
22.	Burkolt (modernizált) utcahossz	km
23.	Ivóvízhálózat hossza	km
24.	Szennyvízhálózat hossza	km

Forrás: Saját szerkesztés, 2021.

Ezen az alapmutatókból arányosítva 16 mutatót képeztem, melyeket 3 kategóriába (=pillérbe) soroltam, melyek a következők (9. táblázat):

9. táblázat: Vizsgált normalizált mutatók listája mértékegységekkel - pillérekként

Pillérek	Sorszám	Normalizált mutatók megnevezése	Mértékegység
DEMOGRÁFIAI-TÁRSADALMI PILLÉR	1.	Népsűrűség	fő/km ²
	2.	Öregedési index	ezrelék
	3.	Eltartottsági ráta	%
	4.	Természetes szaporodás/ fogyás	ezrelék
	5.	Vándorlási egyenleg	ezrelék
	6.	100 lakásra jutó állandó lakosok száma	fő
ÖKONÓMIAI PILLÉR	7.	Munkanélküliségi ráta	%
	8.	Alkalmazottak aránya az aktív lakosságban	%
	9.	Fogadott vendégek a szálláshelyek kapacitásának százalékában	%
	10.	Mezőgazdaságilag művelt és erdőgazdálkodási területek aránya az összterületből	%
INFRASTRUKTURÁLIS-ELLÁTOTTSÁG PILLÉR	11.	1 pedagógusra jutó tanulók száma	fő
	12.	1 háziorvosra jutó személyek száma	fő
	13.	Burkolt (modernizált) utcák hosszának aránya a teljes utcahosszhoz viszonyítva	%
	14.	Közműolló	%
	15.	Építési engedélyek a lakásállomány százalékában	%

Forrás: Saját szerkesztés, 2021.

A vizsgált városok fejlettségének kimutatásához a magyar állam jelenleg is hatályos – **a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014. (XI. 26.) számú Kormányrendelet** által meghatározott Komplex Fejlettségi Mutató módszertanát alkalmaztam. Az indikátorrendszer három lépésből áll:

1) a normalizált mutatókból **alapindikátorok** képzése egyenként a képlettel:

$$\text{alapindikátor} = \frac{\text{adott normalizált érték} - \text{legkisebb normalizált érték}}{\text{legnagyobb normalizált érték} - \text{legkisebb normalizált érték}} \times 100$$

2) a képzett alapindikátorokból **csoportindikátorok** számítása (alapindikátorok átlagával):

$$\text{csoportindikátor} = \frac{\text{alapindikátor}_1 + \text{alapindikátor}_2 + \text{alapindikátor}_3 \dots \dots}{\text{alapindikátorok darabszáma}}$$

3) A csoportindikátorok átlagolásából a **Komplex Fejlettségi Mutató** kiszámítása:

$$KFI = \frac{\text{csoportindikátor}_1 + \text{csoportindikátor}_2 + \text{csoportindikátor}_3}{\text{csoportindikátorok darabszáma}}$$

A képlet csak 0 és 100 közötti értékeket ad ki, így lényegében a dolgozatomban a városok saját fejlettségük százalékosságát fejezem ki az összes vizsgált városhoz képest. Ezen kívül még fontos szempont, hogy egyes mutatók (öregedési index, eltartottsági ráta, munkanélküliségi ráta, pedagógus-leterheltség, orvosiellátottság-leterheltség, stb.) esetében az a kedvezőbb adat, amelyik a kisebb, így ezek az esetekben a képlet kicsit módosul, mivel „egyirányúsítani” kell a mutatókat a fejlettség mértékének realisabb kifejezése érdekében:

$$\text{alapindikátor} = \frac{\text{adott normalizált érték} - \text{legkisebb normalizált érték}}{\text{legnagyobb normalizált érték} - \text{legkisebb normalizált érték}} \times (-100) + 100$$

Az eredmények fejezet alatt bemutatom ez a módszer által kapott eredményeimet, melyek által csoporton belüli, és komplex fejlettségi rangsort is felállítottam. Mindezen számításokat a 2015-ös és 2019-es adatokra is elvégeztem az összehasonlíthatóság érdekében, mivel így realisabb képet kaphatunk a romániai középvárosok fejlődési változásairól az adott mutatók esetében.

Az indikátorrendszer alkalmazása után kategorizáltam a rangsort: először az összes vizsgált város csoportindikátorainak átlagát számítottam ki, így két csoport jött létre – az

átlagérték feletti- és alatti városok. Ezután a két csoporton belül is átlagot vontam, és így végül 4 fejlettségi kategóriát képeztem szín-megkülönböztetéssel:

- 1) **Zászlóshajók** (legfejlettebbek)
- 2) **Átlag feletti** (inkább fejlettebbek)
- 3) **Átlag alatti** (inkább fejletlenebbek)
- 4) **Leszakadók** (legfejletlenebbek)

Fontos megemlíteni, hogy minden pilléren belül más-más határértékek kerültek meghatározásra, a saját magukhoz képest számított átlagértékek miatt.

A pillér-fejlettségi városrangsorban a kategóriákat is feltüntettem, egyrészt táblázatban másrész térképen is – ugyanazon szín- és sorszám megjelöléssel. A térképes megjelenítést a Google My Maps szolgáltatásával végeztem, ahova Google fiókkal való bejelentkezés után saját térképek szerkeszthetők és Google Drive-ba menthetők.

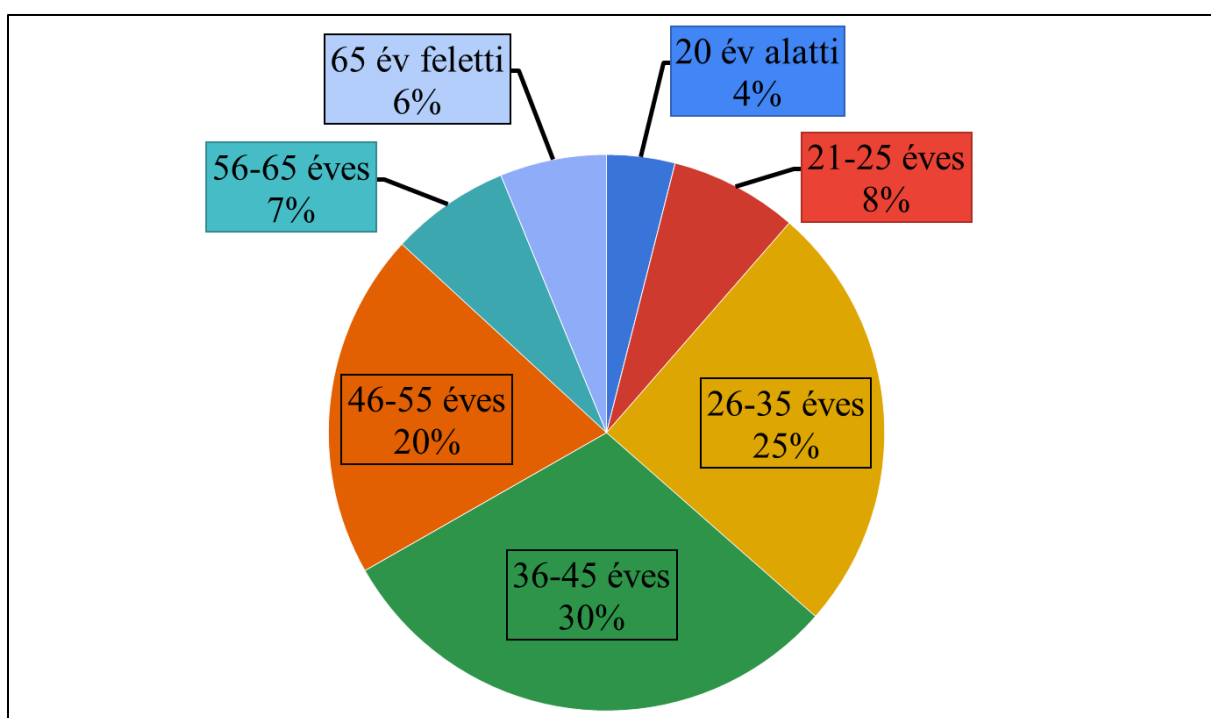
3.4. KVANTITATÍV KUTATÁSI MÓDSZER

A tanulmányomat kvantitatív kutatási módszerrel is kiegészítettem, vagyis **kérdőíves lekérdezéssel**. A járványhelyzetre való tekintettel online formában valósult meg a felmérésem. A válaszadásra felkért személyek körét a kiválasztott városokban élnek, vagy szorosan kötődnek hozzá (munkahely, tanulmányok, ügyintézés, egyéb formában). A kérdőív kétnyelvű formában készült (magyar / román), és internetes közösségi oldalon, városonként 5-6 lakossági csoportban osztottam meg, melyek körülbelül 1 – 15 ezer csoporttaggal rendelkeznek. A válaszadás önkéntes és anonim volt, továbbá felépítése két részből állt: először személyes kérdéseket tettem fel (nem, korosztály, legmagasabb iskolai végzettség, foglalkozás, anyanyelv, a számára ismert város), majd tematikus kérdéseim következtek: kiválasztott város kedvelése, elköltözési szándék és okai, elvándorlási célpont, a kiválasztott város értékelése a megadott szempontok alapján.

A felmérésben 403 személy vett részt, akik közül 31,5 %-uk férfi és 68,5 %-uk nő. A kitöltések túlnyomó többsége, vagyis 96%-ban az erdélyi városokkal kapcsolatban érkezett (387 kitöltés), tehát jelentősen kisebb volt az érdeklődés és az aktivitás a Kárpátokon túli városok lakói közt (16 kitöltés), hiába a kisebb-nagyobb csoportlétszámú csoportokban való megosztás. Viszont anyanyelvi összehasonlításban már kicsit kedvezőbb a kitöltők aránya, mivel 81 román anyanyelvű kitöltés érkezett (20,1 %) és a magyar anyanyelvűek közül 322 személy (79,9 %) vett részt a felmérésben. Alapvetően papír alapú lekérdezéssel szerettem volna javítani az arányokon, de a járványhelyzet miatt erre nem volt már lehetőségem, viszont

a mesteri képzés ideje alatt remélhetőleg már lesz alkalmam kiegészíteni a felmérést. Mindez által fontos kihangsúlyoznom, hogy a kérdőíves felmérés a két területi egység összehasonlító vizsgálatához *nem reprezentatív*, ezért eredményeimnek csak egy részét fogom felhasználni kiegészítő, amolyan tájékoztató jelleggel.

A kérdőív kitöltők korosztályos megoszlását az alábbi **13. ábra** által szemléltetem. A legnagyobb arányt a 26-55 éves kor közötti korosztályok alkotják, viszont érdemes megemlíteni 65 év kor feletti résztvevők (online platformon való megosztásához képest) számottevő 6 %-os arányát (25 személy).

13. ábra: A kérdőív kitöltők korosztályos megoszlása

Forrás: saját kérdőíves felmérés alapján, saját szerkesztés, 2021.

4. SAJÁT KUTATÁS EREDMÉNYEI

A vizsgálatom eredményeinek bemutatása 5 részből tevődik össze. Először az általam megszabott három elemzési pillér részletes és csoportosított értékelését mutatom be, majd utána az összesített, Komplex Fejlettségi Mutató eredményeit és végül pedig a kérdőíves felmérésem kiértékelését, melyről fontos megemlíteni, hogy *nem reprezentatív*.

4.1. A DEMOGRÁFIAI-TÁRSADALMI PILLÉR ELEMZÉSE

A demográfiai-társadalmi pillért 6 normalizált mutató alkotja: a népsűrűség, öregedési index, eltartottsági ráta, természetes szaporodás/fogyás, vándorlási egyenleg és a 100 lakásra jutó állandó lakosok száma (lakásállomány-kihasználtság). Ezek a mutatók városokra vetített adatait és egymáshoz való viszonyukat az alábbiakban részletezem.

A 2015-ös adatok elemzése alapján a ***népsűrűség*** ó-romániai városokban átlagosan magasabb (687,65 fő/km²), míg az erdélyi városokban csak átlagosan 429,30 fő/km². Érdemes kiemelni ebben az évben a legmagasabb, legalább 1000 fő/km² népsűrűségű településeket, vagyis Campinát, Campulungot, Fogarast és Radauti-ot, továbbá a többi város közül feltűnően alacsony népsűrűséggel rendelkező Borsa várost is (70,52 fő/km²). 2019-ben már enyhén csökkent az erdélyi városok átlagos népsűrűsége, melynek leginkább a növekvő elvándorlások aránya az oka, míg az ó-romániai városokban átlagosan enyhén növekedett mely az 5 év alatt kétszeresére emelkedett odaköltözési aránnyal magyarázható. A szélsőértékekkel rendelkező városok helyzete változatlan, kivéve Campulung esetében, mindössze alig 1000 fő/km² alá csökkent.

Az ***öregedési indexet*** esetében elmondható, hogy átlagosan tekintve az ó-romániai városokban kedvezőbb, mint az erdélyi városokban mindkét vizsgált év esetében. Viszont az 5 év elteltével Popesti-Leordeni város kivételével az összes vizsgált romániai középvárosban már növekedett a 65 éves és idősebb személyek aránya. Ez számokban kifejezve az erdélyi városok esetében átlagosan 90,80%-ról 109,63%-ra való negatív emelkedést (vagyis 100 fiatalos személyre 109 időskorú személy jut), míg az ó-romániai városok esetében 86,27 %-ról 104,16 %-ra való romlást jelent. 2015-ben Erdélyben Székelyudvarhely, Petrozsény, Karánsebes, Segesvár, Dés és Lugos, míg a Kárpátokon túli vidékről Campulung és Campina jelentősen előregedő városok, majd 2019-ben már Szászrégen, Fogaras, Máramarossziget, Csíkszereda, továbbá Mangalia, Caracal, Tecuci, Rosiorii de Vede városokban is úgymond „túlcsordul” az idősek száma, vagyis több, mint 100% a mutató értéke. Ezen kívül érdemes megemlíteni Borsa város kifejezetten kedvező öregedési indexét (2015: 48,40%; 2019: 58,75%).

Ugyanez a tendencia mondható el az *eltartottsági ráta* esetében is, mivel egymáshoz viszonyítva az ó-romániai városokban átlagosan kedvezőbb a gazdaságilag aktív népesség aránya, mint az erdélyi városokban, de mégis önmagukhoz viszonyítva csak Popesti-Leordeniben javult az arány. 2015-ben Legkedvezőtlenebb arány (több, mint 20%) Dés, Székelyudvarhely, Lugos, továbbá Campina esetében volt, majd 2019-ben már Borsa várost kivéve az összes vizsgált erdélyi városban 20% fölé emelkedett a függőségi ráta, és az ó-romániai városok közül még Ramnicu Sarat, Fetesti, Tecuci, Campulung és Rosiorii de Vede városokban is 20% fölé emelkedett a függőségi ráta. Mindkét vizsgálati év esetében a legkedvezőbb helyzetben Popesti-Leordeni, míg a legkedvezőtlenebb helyzetben pedig Campina van, tehát az eltartottsági ráta tekintetében elmondható, hogy eléggé szélsőségesek az eredmények a Kárpátokon túli városok között is.

A születések és halálozások számát vizsgálva kiderült, hogy 2015-ben mindössze csak Szászsebes, Csíkszereda, Borsa, Négyfalu, továbbá Fetesti, Mangalia, Radauti és Popesti-Leordeni városokban volt *természetes szaporodás*. Viszont átlagosan az erdélyi városokban -1,04 értékű és az ó-romániai városokban átlagosan -0,09 értékű *természetes fogyás* jellemző, így összességében természetes fogyás jellemzi az vizsgált középvárosok társadalmát. 2019-ben már Székelyudvarhelyen és Husi városban is természetes szaporodás volt, míg Csíkszereda, Fetesti és Mangalia városokban már a halálozások száma volt magasabb. Itt is megfigyelhető volt mindkét évben, hogy a legjobb érték Popesti-Leordeniben, míg a legrosszabb érték Campina városban volt.

A *vándorlási egyenleg* szerint 2015-ben mindössze Négyfaluba (0,418), Radautiba (3,601) és Popesti Leordeniben (129,420) volt magasabb a beköltözések aránya, majd 2019-ben már Szászsebesen, Tecuci, Pascani, és Husi városokban is. 2015-ös évben a legnagyobb elvándorlási arány Rosiorii de Vede (-10,804), Caracal (-10,627) és Tecuci (-12,062) városokban volt, majd 2019-ben javult Tecuci és Caracal helyzete, viszont Mangalia városban jelentősen romlott (-10,309). Összesítve, átlagosan nézve, az erdélyi városokban minimálisan javult a negatív vándorlási egyenleg, a Kárpátokon túli városok pozitív átlagos vándorlási egyenlege pedig a kétszeresére emelkedett, mely a kiemelt városokban való nagyobb ívű emelkedésnek köszönhető.

Az utolsó gazdasági-társadalmi normalizált mutató megmutatja a lakásállomány-kihasználtságát. Mindkét vizsgált év esetében elmondható, hogy átlagosan enyhén csökkent mind az erdélyi mind az ó-romániai városok *100 lakásra jutó állandó lakosok száma*. 2015-ben Kárpátokon túl 128-345 fő lakos jut 100 lakásra, míg Erdélyben 200-320 fő a mutató

„intervalluma”, tehát inkább felső-közép mennyiségben. A legenyhébb érték ez esetben is Popesti-Leordeni városában van (128,64 fő/ 100 lakás), míg a legkihasználtabbnak mondható a lakásállomány Négyfaluban (320,92 fő/100 lakás). 2019-re már szűkült a legkisebb (161,32 lakos/100 lakás) és legnagyobb (324,74 fő/100 lakás) érték közötti különbség és a területi átlagok is enyhén csökkentek. Összességében tehát a legenyhébb a laksűrűség továbbra is Popesti-Leordeniben, míg a lakásállomány Négyfaluban a legkihasználtabb.

A városok **demográfiai-társadalmi pillér csoportindikátorát** tehát ez a 6 normalizált mutató határozza meg. Az összes kiszámított eredményt a módszertanban említett indikátorképző képlettel továbbszámítva végül az alábbi csoportindikátor-értékeket kaptam a városokra, melyek alapján **demográfiai-társadalmi fejlettségi rangsort** tudtam felállítani.

Mint az a táblázat utolsó oszlopában is jól látható, hogy a vizsgált mutatók összevetése alapján a demográfiai-társadalmi állapot a vizsgált városok esetében egyre széthúzódott, mivel a szélsőértékek inkább távolodtak egymástól. A mindössze 7 város kivételével összes vizsgált városban romlott 2015-ről 2019-re a demográfiai helyzet. Az 5 év elteltével csak Husi, Pascani és Tecuci városokban volt konkrétan demográfiai-társadalmi kategória-javulás, és 4 város esetében (Négyfalu, Caracal, Mangalia, Rosiorii de Vede) figyelhető meg kategória-romlás. A legnagyobb mértékű demográfiai visszaesés Mangalia városban volt megfigyelhető, körülbelül 28%-os romlás emiatt az átlag alatti kategória alsó részébe esett vissza. Érdekesség, hogy több város esetében is (Szászsebes, Ramnicu Sarat, Fogaras, Székelyudvarhely, Máramarossziget, Csíkszereda, Dés) látható önmagukhoz mért gyengülés, de mégis előrébb kerültek a rangsorban **(10. táblázat)**.

10. táblázat: A vizsgált városok demográfiai-társadalmi csoportmutatója és az alapján felállított sorrendje

A vizsgált városok DEMOGRÁFIAI-TÁRSADALMI csoportmutatója és az alapján felállított sorrendje							
2015			2019			hely. vált.	érték vált.
Sor- rend	Város	Érték	Sor- rend	Város	Érték		
1	Popesti-Leordeni, IF	67,71	1	Husi, VS	70,58	9	23,13
2	Radauti, SV	57,38	2	Popesti-Leordeni, IF	69,02	-1	1,31
3	Négyfalu, BV	57,16	3	Radauti, SV	59,03	-1	1,65
4	Dorohoi, BT	53,51	4	Pascani, IS	55,81	2	2,88
5	Borsa, MM	53,06	5	Négyfalu, BV	52,97	-2	-4,19
6	Pascani, IS	52,93	6	Borsa, MM	46,62	-1	-6,44
7	Mangalia, CT	52,01	7	Dorohoi, BT	45,86	-3	-7,64
8	Fetesti, IL	47,69	8	Szászsebes, AB	44,66	1	-2,79
9	Szászsebes, AB	47,45	9	Tecuci, GL	44,45	6	2,51
10	Husi, VS	47,45	10	Ramnicu Sarat, BZ	42,42	2	-3,29
11	Caracal, OT	45,87	11	Fetesti, IL	41,36	-3	-6,33
12	Ramnicu Sarat, BZ	45,71	12	Fogaras, BV	41,13	1	-4,43
13	Fogaras, BV	45,56	13	Caracal, OT	40,57	-2	-5,30
14	Szászrégen, MS	43,38	14	Szászrégen, MS	40,24	0	-3,14
15	Tecuci, GL	41,94	15	Székelyudvarhely, HR	38,49	1	-0,63
16	Székelyudvarhely, HR	39,12	16	Mangalia, CT	37,27	-9	-14,74
17	Rosiorii de Vede, TR	39,11	17	Máramarossziget, MM	33,40	1	-5,68
18	Máramarossziget, MM	39,08	18	Csíkszereda, HR	32,81	1	-5,78
19	Csíkszereda, HR	38,59	19	Karánsebes, CS	31,97	4	2,40
20	Campulung, AG	35,17	20	Rosiorii de Vede, TR	29,69	-3	-9,42
21	Segesvár, MS	33,71	21	Campulung, AG	29,41	-1	-5,76
22	Petrozsény, HD	30,98	22	Dés, CJ	28,66	4	0,56
23	Karánsebes, CS	29,57	23	Segesvár, MS	28,59	-2	-5,12
24	Lugos, TM	29,35	24	Lugos, TM	27,86	0	-1,49
25	Campina, PH	28,22	25	Campina, PH	26,73	0	-1,49
26	Dés, CJ	28,10	26	Petrozsény, HD	24,83	-4	-6,15

Forrás: Romániai Nemzeti Statisztikai Hivatal adatai alapján saját számítás, 2021.

Földrajzi szempontból is érdekes a demográfiai-társadalmi helyzetváltozás vizsgálata. Jól látható, hogy mindkét vizsgált év térképén, a **leszakadó** kategóriába tartozó városok közül 5 (Lugos, Karánsebes, Petrozsény, Campulung, Campina) a Kárpátok vonulatán fekszik, mely elsősorban a többi városhoz képest inkább „túlcsorduló” és egyre romló öregedési indexszel, a rosszabb eltartottsági rátával és az erősebb természetes fogyással magyarázható, nem mellesleg ez az 5 város között nincsen közvetlen úthálózat a hegyvidéki domborzat miatt. Az ország középső részén, Székelyföldön jól látható, hogy 2019-re már tovább romlott a városok amúgyis **átlag alatti** demográfiai-társadalmi helyzete legfőképp az egyre jobban előregedő társadalom és a tovább romló eltartottsági ráta miatt. A déli határ közeli városok (Caracal, Rosiorii de Vede, Fetesti, Mangalia) esetében látható a demográfiai-társadalmi **átlag alá gyengülése**, ez magyarázható az Balkán országok problémáinak kiterjedésével, így magasabb az elvándorlási arány, előregedő a társadalom és elnehezűd az eltartottsági ráta. Még kirajzolódik egy **átlag feletti** demográfiai-társadalmi helyzetű tengely: Szászsebes-Fogaras-Négyfalu és Ramnicu Sarat-Tecuci vonalak, melyek inkább a nagyobb városokhoz (Nagyszeben/Déva - autópálya, Brassó, Buzau és Foksani) való közeli elhelyezkedéssel magyarázható, leginkább nagyobb a lakásállomány—kihasználtsága, viszonylag enyhébb a természetes fogyás, akár szaporodás volt jellemző mindkét évben. Az ország északkeleti részén 4 város (Radauti, Dorohoi, Pascani, Husi) egyöntetűen egy **átlag feletti – zászlóshajó** kört képeznek, mely az öregedési, eltartottsági és természetes fogyás/szaporodás mutatók kedvezőbb adatainak és a magasabb lakásállomány-kihasználtságnak köszönhető. Ezen kívül Radauti-on az elég magas népsűrűség, míg Pascani és Husi esetében pedig kifejezetten a jelentősen megnövekedett odavándorlási aránynak is betudható.(14. ábra)(15. ábra)

14. ábra: A vizsgált romániai középvárosok rangsora a demográfiai-társadalmi pillér csoportindikátora szerint, 2015.

Forrás: saját szerkesztés, 2021.

15. ábra: A vizsgált romániai középvárosok rangsora a demográfiai-társadalmi pillér csoportindikátora szerint, 2019.

Forrás: Saját szerkesztés, 2021.

4.2. AZ ÖKONÓMIAI PILLÉR ELEMZÉSE

A következő pillér az ökonómiai mutatókat tartalmazza: munkanélküliségi ráta, alkalmazottak aránya az aktív lakosságban, fogadott vendégek a szálláshelyek kapacitásának százalékában, mezőgazdaságilag művelt és erdőgazdálkodási területek aránya az összterületből.

A kutatás készítése folyamán a legtöbb kérdőjelet felvető mutató a *Regisztrált munkanélküliek száma* és ez által a **munkanélküliségi ráta**, mivel mondhatni gyanúsán alacsony minden egyes városban (2015-ben 0,40% - 3,87%, és 2019-ben 0,16% - 2,12% közé esik az arányuk). Alapvetően ez az országos szintű, minimálisnak tekinthető regisztrált munkanélküliségi arány egyrészt azzal magyarázható, hogy sem a személyeknek nem gazdasági-megélhetési érdekük önmaguk munkanélküli-bejelentése, mivel nagyon minimális segílyt kapnának, továbbá az állam sem tudja rendesen felmérni a népszámlálások folyamán mivel rengetegen idénymunkán vannak külföldön gyakran a hivatalos közlés nélkül, másrészt jelentősen magas az országban, a városokban is – mivel a vizsgált városkategóriára jellemző a nagyobb kertesházas városrészek, továbbá a városiaknak a környező falvakban vagy külterületen levő földterületükön való termelés – mezőgazdasági önellátó tevékenység, amolyan önfoglalkoztató jelleggel, így nem érzik szükségességét a munkanélküli bejelentésnek. Továbbá köztudott, mint ahogy fentebb említést tettem róla, Romániában kifejezetten gyakori nem csak a fiatalok, hanem a középkorúak, és nem csak a férfiak, hanem a nők körében is a szezonális külföldi munkavégzés, melyekre általában közvetítő cégek által jutnak el, így Nyugat-Európának nagyon magas a munkaerő-elszívó ereje a romániai középvárosok esetében is.

A munkanélküliségnél viszont sokkal jobban elemezhető és értelmezhető az **alkalmazottak aránya az aktív korú lakosságban**. Mind az erdélyi mind az ó-romániai középvárosok többségéről elmondható, hogy az alkalmazottak aránya növekedett 2015 és 2019 között a gazdaságilag aktív korú lakosság viszonylatában. Mindkét vizsgálati évben átlagosan magasabb volt az erdélyi városokban az alkalmazottak százaléka a Kárpátokon túli városokhoz képest. A legalacsonyabb arányok (kevesebb, mint 20%) Mangalia, Fetesti, Máramarossziget, Tecuci városban volt 2015-ben, majd 2019-ben csak Fetestiben volt. A legnagyobb mértékű aránynövekedés Szászsebesen Székelyudvarhelyen, Mangalian volt, míg az aránycsökkenés tekintetében pedig Désen.

A következő vizsgálati szempont a **fogadott vendégek a szálláshelyek kapacitásának százalékában** volt, melyről elmondható, hogy nem túl magas egyik vizsgálati évben sem a szálláshelyek éves kihasználtsága, mivel 2015-ben 4-30% közé, és 2019-ben 0,01-27% közé

esik. A legalacsonyabb értékek mindkét évben Popesti-Leordeniben – a kifejezetten alvóváros típusa miatt (rengetegen laknak itt, de ingáznak a fővárosba) – és Caracal városban volt. A legmagasabb éves kihasználtság Husi városban és Segesváron volt mindkét évben, de így is csak 20-30%-os mértékben. Erdélyben a kihasználatlanabb szálláshely-kapacitás leginkább Dés, Borsa és Petrozsényben jellemző, míg a Kárpátokon túl Caracal és Popesti-Leordeni után Ramnicu Sarat. Érdekesség, hogy a tengerparton elhelyezkedő Mangalia városában is mindössze 7-11%-os éves kihasználtsággal működnek a szálláshelyek, tehát a nyári szállóvendég-fogadás sem túl erőteljes, ha nem emeli fel kicsit az éves százalékokat. Tehát elmondható, hogy a vizsgált romániai középvárosok nem igazán turisztikai profilúak, mivel éves viszonylatban enyhe a vendégfogadásuk, és a két területi egység átlagos szálláshely-kihasználtságát tekintve minimális a különbség: az erdélyi városok átlagosan alig 1%-kal teljesítettek jobban mindkét évben, ez pedig inkább a történelmi-turizmus profilú környezetű városoknak (Segesvár, Szászsebes, Máramarossziget, Székelyudvarhely, Csíkszereda) köszönhető.

Mivel egész Románia területén jellemző a mezőgazdasági és erdőgazdálkodási tevékenységek, így fontosnak tartom a **mezőgazdaságilag művelt és erdőgazdálkodási területek arányát** is megvizsgálni a középvárosok összterületének függvényében. Fontos megjegyezni, hogy a Romániai Nemzeti Statisztikai Hivatal külön kezeli a mezőgazdasági tevékenységet és az erdőgazdálkodást, viszont dolgozatomban együtt kezelem, a magyarországi TEÁOR'08/A kategóriához hasonlóan. Fontos tudni, hogy egyrészt kifejezetten minimális volt az 5 év múlásával a romániai mezőgazdasági és erdőgazdálkodási területek nagyságának változása, továbbá az országos agrár-összeírás legutóbbi adatai 2014-esek (2020/2021-es összeírás még nincs felvezetve). Ahhoz, hogy mégis elemezni tudjam az 5 éves (minimális) változást, a 2015-ös adatokhoz 2010-es adatokat vezettem be, míg a 2019-es évhez a 2014. évi adatokat, melyek kihangsúlyoznám még egyszer, hogy alig néhány város esetében eltérőek és az is nagyon minimális mértékben, így valószínűleg a frissebb adatok sem lennének és lesznek különösebben eltérőek. Tehát az 5 éves esetleges változás (1-3%) ebben a mutatóban nem különösebben lesz meghatározó az összesített változáselemzésben. A vizsgált városok esetében elég magas az összterületben a mezőgazdasági és erdőgazdálkodási területek aránya, egészen 59,12-96,68% közötti, átlagosan is 80,4%. A 13 erdélyi városból 7 város a legnagyobb arányú mező- és erdőgazdálkodási területtel rendelkezik az összes vizsgált város viszonylatában. Mivel Erdélyben mindkét agrár-tevékenység jelentős mértékben van jelen, ezért érdemes

elkülöníteni egymástól, hogy az adott városok esetében melyik tevékenység területi nagyság aránya magasabb:

- *Mezőgazdaságilag művelt területek aránya nagyobb:*

- Szászsebes 69,5%
- Fogaras 56,6%
- Karánsebes 68,04%
- Dész 56,52%
- Csíkszereda 51,25%
- Székelyudvarhely 70,33%
- Máramarossziget 57,48%
- Szécsrégen 71,7%
- Segesvár 49,2%
- Lugos 56,72%

- *Erdőgazdálkodási területek aránya nagyobb:*

- Négyfalu 64,23%
- Petrozsény 52,41%
- Borsa 63,24%

Ó-romániai városok közül csak Campina város esetében nagyobb az erdőgazdálkodási területek aránya (31,86%) a mezőgazdaságilag művelt területek arányától.

A mező- és erdőgazdálkodási területek aránya mutató alatt a legmagasabb érték Borsa városnak van, összesen 96,68%, ami azt jelenti, hogy a 42 412 hektárból 41 ezer hektár az agráriumnak e részeit szolgálja, melyből kétharmad rész erdőgazdálkodási területek. Továbbá nagyon magas arány van Petrozsény, Négyfalu, Csíkszereda, Máramarossziget, Segesvár és Székelyudvarhely városokban is (több mint 86%), ezzel szemben a legkisebb arányok Karánsebesen és Fogarason vannak (59%, 75%) és ezek szinte mind mezőgazdasági területek. Kárpátokon túli városok esetében a mezőgazdálkodási területek átlagosan (69,76%) jelentősen nagyobb arány képeznek, mint az erdőgazdálkodási területek átlagosan (5,73%), közülük kiemelhető a – teljes vizsgált városlistában is – legkisebb arányú mező-és erdőgazdálkodási területtel rendelkező Campulung (59,12%) és Campina (59,55%), továbbá a magasabb százaléktértekkel (több, mint 84,5%) rendelkező városok: Dorohoi, Fetesti, és Husi. Összességében megállapítható, hogy a mezőgazdaságilag művelt területek átlagos aránya mindkét területi egységen elég magas (Erdély – 54,67%, Ó-Románia – 69,76%), viszont Kárpátokon inneni városok jelentősen nagyobb területarányban foglalkoznak

erdőgazdálkodással, mint a Kárpátokon túli városok. Mindezen adatok egyértelműen a földrajzi és természeti adottságoktól függően alakultak ki, mivel az Erdélyi városok jelentős része inkább hegyvidéki területen fekszik – továbbá Románia egyik legnagyobb fafeldolgozó cégcsoportjának két nagyobb telephelye is Erdély területén található (HS Timber Production - Szászsebes, Sepsiszentgyörgy mellett), míg a Kárpátokon túl már inkább síkságok vannak.

A vizsgált városok **ökonómiai pillér csoportindikátorai** által létrejött rangsorai és ötéves változásai az alábbiak szerint alakultak (**11. táblázat**). Mindkét vizsgált évben a **záslóshajó** kategóriába sorolódott Segesvár, Csíkszereda és Husi, ez leginkább a mező- és erdőgazdálkodási területek magasabb arányának köszönhető, Csíkszereda esetében még az alkalmazottak magas aránya, míg Segesvár és Husi esetében inkább a szálláshelyek nagyobb arányú kihasználtsága húzta fel. 2019-ben Dés, mivel jelentősen visszaesett az alkalmazottak aránya, ezért lentebbi kategóriába esett 2019-re, és helyette Szászsebes és Székelyudvarhely került fel a **záslóshajók** kategóriába, az egyébként is magas mező- és erdőgazdálkodási területek aránya mellett az alkalmazottak arányának 2-3-szorosára növekedésével. Kiolvasható a táblázatból, hogy 2019-ben a 13 vizsgált erdélyi város közül 10 város az **átlag feletti és záslóshajók** kategóriába tartozik, ez a már említett állapot miatt következhetett be leginkább: az erdélyi városokban jóval magasabb az erdő- és mezőgazdálkodási területek összes aránya. 2015 óta **átlag alá esett** a vizsgált városok közül Borsa, Pascani, Caracal és Dorohoi az alkalmazottak csökkenő aránya és a gyengülő szálláshely-kihasználtság miatt. Így általánosan elmondható, hogy ökonómiai vizsgálatom alapján az erdélyi városok többsége jobban teljesít. A Kárpátokon túli városok közül Tecucinak nagymértékben sikerült felzárkóznia az élmezőnyhöz, egyrészt az alapvetően is nagyarányú agrár-tevékenységi területek mellett a többi városhoz képest 2019-ben már sokkal jobban teljesített szálláshely-kihasználtság terén. A **leszakadó** kategória 2019-re kibővült Radauti és Ramnicu Sarat városok elsősorban az egyre kevesebb regisztrált munkanélküliek aránya és az alkalmazottak szűkülő aránya miatt.

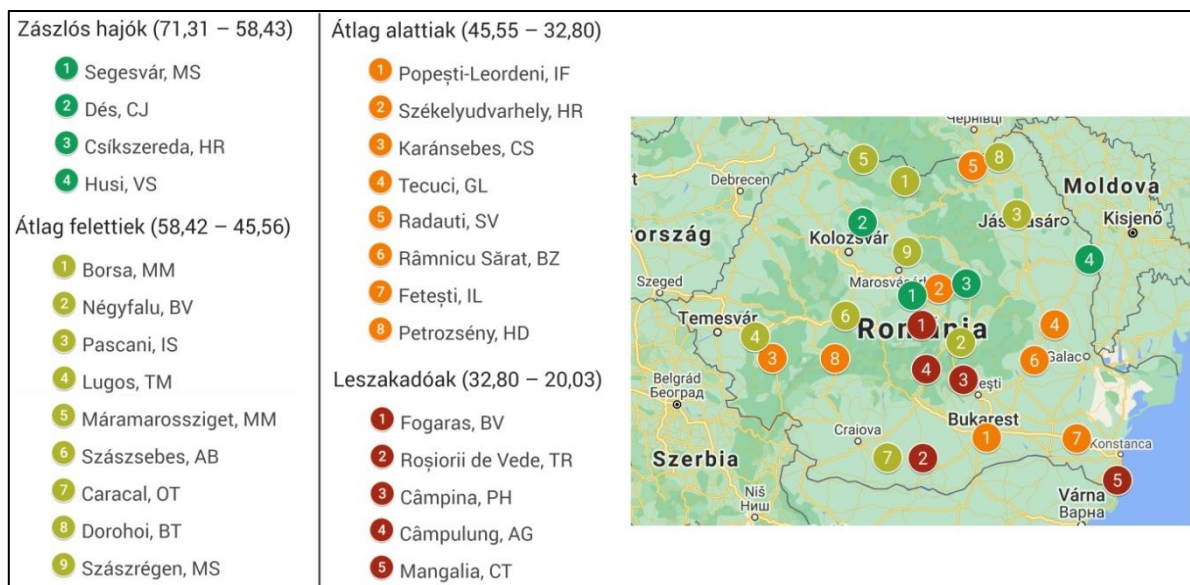
11. táblázat: A vizsgált romániai középvárosok ökonomiai pillér csoportmutatói és az alapján felállított sorrendje

A vizsgált városok ÖKONÓMIAI csoportmutatója és az alapján felállított sorrendje							
2015			2019			hely. vált.	érték vált.
Sor- rend	Város	Érték	Sor- rend	Város	Érték		
1	Segesvár, MS	71,31	1	Csíkszereda, HR	74,18	2	7,67
2	Dés, CJ	67,78	2	Segesvár, MS	71,46	-1	0,16
3	Csíkszereda, HR	66,51	3	Szászsebes, AB	66,22	7	16,96
4	Husi, VS	61,82	4	Husi, VS	62,51	0	0,68
5	Borsa, MM	56,61	5	Székelyudvarhely, HR	60,74	10	16,10
6	Négyfalu, BV	56,30	6	Máramarossziget, MM	59,96	3	9,00
7	Pascani, IS	53,38	7	Négyfalu, BV	59,86	-1	3,56
8	Lugos, TM	51,09	8	Tecuci, GL	55,24	9	12,68
9	Máramarossziget, MM	50,96	9	Lugos, TM	52,91	-1	1,81
10	Szászsebes, AB	49,25	10	Szászrégen, MS	52,42	3	6,08
11	Caracal, OT	48,54	11	Dés, CJ	50,27	-9	-17,50
12	Dorohoi, BT	47,96	12	Petrozsény, HD	49,50	9	14,26
13	Szászrégen, MS	46,34	13	Pascani, IS	47,22	-6	-6,16
14	Popesti-Leordeni, IF	45,48	14	Dorohoi, BT	45,98	-2	-1,98
15	Székelyudvarhely, HR	44,64	15	Karánsebes, CS	45,93	1	2,44
16	Karánsebes, CS	43,49	16	Borsa, MM	45,33	-11	-11,28
17	Tecuci, GL	42,56	17	Popesti-Leordeni, IF	45,30	-3	-0,18
18	Radauti, SV	37,88	18	Campina, PH	41,43	6	13,04
19	Ramnicu Sarat, BZ	37,31	19	Fetesti, IL	38,38	1	2,47
20	Fetesti, IL	35,91	20	Caracal, OT	36,61	-9	-11,93
21	Petrozsény, HD	35,24	21	Campulung, AG	33,32	4	10,95
22	Fogaras, BV	31,84	22	Radauti, SV	32,30	-4	-5,58
23	Rosiorii de Vede, TR	31,52	23	Rosiorii de Vede, TR	30,86	0	-0,66
24	Campina, PH	28,40	24	Mangalia, CT	24,78	2	4,74
25	Campulung, AG	22,38	25	Ramnicu Sarat, BZ	23,86	-6	-13,45
26	Mangalia, CT	20,03	26	Fogaras, BV	22,46	-4	-9,39

Forrás: Romániai Nemzeti Statisztikai Hivatal adatai alapján saját számítások, 2021.

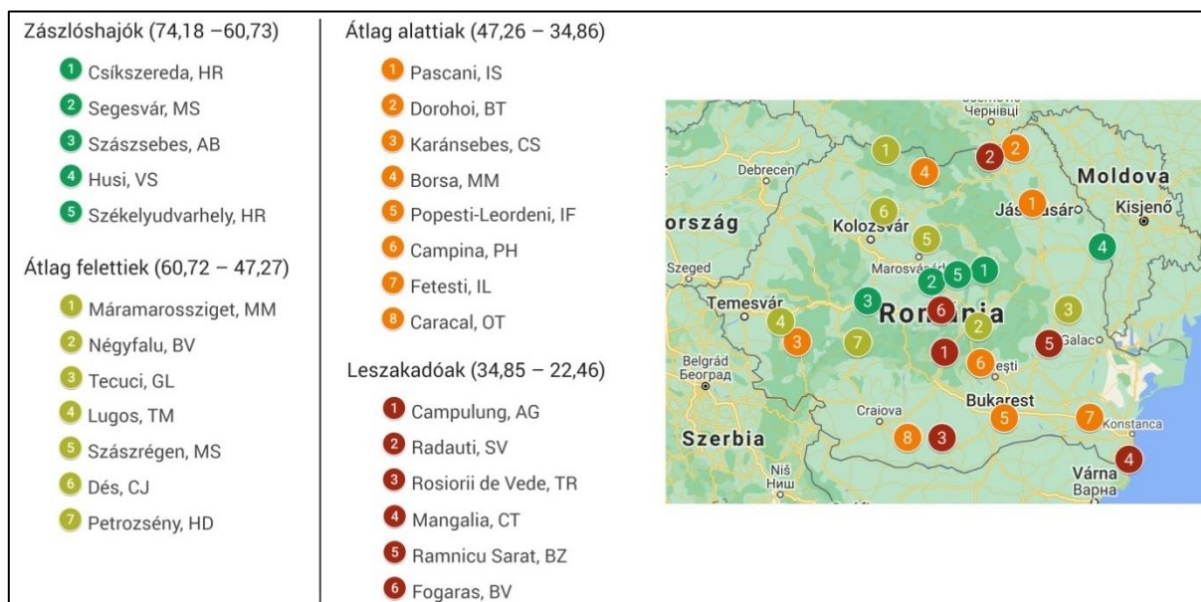
Elég gyakran van példa más területi fejlettségi vizsgálatokban is, hogy a határ menti vidékek inkább *átlag alattiak és leszakadóak* a többi elemhez képest, és ez a jelenség az én vizsgálatomban is kirajzolódott. 2019-re a Kárpátokon túli dél-délkelet vonalon (Caracal – Rosiorii de Vede – Popesti-Leordeni – Fetesti – Mangalia – Tecuci – Ramincu Sarat – Campulung Campina) a Bukarest fővároshoz közelebb eső városok gazdasági helyzete enyhén

javult így felkerültek az *átlag alatti* kategóriába, míg a távolabb fekvő városok leromlottak a *leszakadó* városok közé. Az észak-északkeleti határvidéken is romlik az ökonomiai állapot a többi vizsgált városhoz képest. Mivel Bukarest mellett Brassó is a legjelentősebb gazdasági tevékenységű romániai városok közé tartozik, ezt a közrezártságot Fogaras, Campina és Campulung városok szenvedik el, ennek ellenére Négyfalu mégis a felső *átlag feletti* kategóriába tartozik a kifejezetten magas agrár-tevékenysége miatt. A Dél-erdélyi A1 autópálya vonalán fekvő Lugos és Szászsebes jobb eredményeket produkál ökonomiai szempontból, míg hozzájuk közel eső, mégis a hegyek közti Karánsebes és Petrozsény már hátrébb került mindkét év rangsorában. A vizsgált városok közül, az adott ökonomiai mutatók alapján a térképes ábrázolásokon is látható, hogy erdélyi városok egyre jobban teljesítenek és az *átlag feletti és zászlóshajók* kategóriákba kerültek, ez leginkább a már említett magas arányú erdő- és mezőgazdálkodási területek arányának és talán ezt a magyar államhatáron túli magyarlakta vidékekkel kapcsolatos fejlesztési törekvéseik is elősegíti. A *zászlóshajók* közé tartozik még Husi város, mely inkább a többi városhoz viszonyítva legkihasználtabb szálláshely-kapacitással emelkedik ki. A csoporteredmények alakulását nagyban befolyásolja az erdőgazdálkodás mutatója, hiszen Románia egyik legnagyobb fafeldolgozó cégcsoportjának telephelyei Szászsebesen és Székelyföldön, Sepsiszentgyörgy mellett található, így a térképes megjelenítésen is jól látható az adott térségekben vizsgált városok egyöntetű fejlődése. (16. ábra)(17. ábra)

16. ábra: A vizsgált romániai középvárosok rangsora az ökonomiai pillér csoportindikátorai szerint, 2015.

Forrás: Saját szerkesztés, 2021.

17. ábra: A vizsgált romániai középvárosok rangsora az ökonomiai pillér csoportindikátorai szerint, 2019.

Forrás: Saját szerkesztés, 2021.

4.3. AZ INFRASTRUKTURÁLIS ELLÁTOTTSÁG PILLÉR ELEMZÉSE

A harmadik vizsgálati csoport az infrastrukturális ellátottság pillére, mely 5 mutatóból áll össze: az 1 pedagógusra jutó gyermekek és tanulók száma, 1 háziorvosra jutó állandó lakosság száma, burkolt (modernizált) utcák hosszának aránya az összes utcahosszhoz viszonyítva, közműolló, kiadott építési engedélyek száma a lakásállomány százalékában.

A nevelési-oktatási rendszer személyi leterheltségét szemlélteti az **1 pedagógusra jutó gyermekek, tanulók száma** az oktatásban részesülő népesség számából számítva. Ez a mutató alapján kiderül, hogy a vizsgált városokban 2015-ben körülbelül 13-19 gyermek, tanuló jut 1 pedagógusra, 2019-ben pedig enyhén csökken ez az intervallum 12-18 főre. A vizsgált városok közül a legnagyobb leterheltség Petrozsényben volt mindkét évben, míg a legenyhébb Lugosban és Székelyudvarhelyen, tehát Erdélyben lévő városok között nagyobb eltérések vannak, míg a Kárpátokon túl mondhatni kicsit homogénebbek a mutató eredményei. 2019-re az erdélyi városokba átlagosan javult a pedagógusok leterheltsége.

Ami viszont már szélsőségesebb eredményeket tartalmazó mutató az **1 háziorvosra jutó állandó lakosok száma**, mivel a leterheltség tekintetéből 2015-ben a legkedvezőbb érték Pascani városban van – 973,22 lakos/háziorvos, míg a legnagyobb háziorvosi leterheltség Borsán van, ahol 2990,70 lakos jut 1 háziorvosra. 2015-ben jelentősen megemelkedett a leterheltség, mivel a legkisebb érték már 1048,43 lakos/háziorvos – ugyanúgy Pascaniban, és a legmagasabb pedig 4074,88 lakos/háziorvos, ez már Szászsebesen, mivel Borsán nem változott, stabilizálódott az orvosi ellátottság. 2019-ben kedvezőtlen volt még az orvosi ellátottság helyzete Radauti-on (3164,64 lakos/háziorvos), Popesti Leordeniben (2848,92 lakos/háziorvos), és Borsa a stagnálás ellenére is még a kedvezőtlenebb városok közé tartozik (2991,30 lakos/háziorvos), miközben kedvezőnek mondható Lugos és Csíkszereda (legfeljebb 1500 lakos/háziorvos) és esetleg Campulung is.

A városi útinfrastruktúra fejlettségének elemzésére a **Burkolt (modernizált) utcák hosszának arányát** vizsgáltam. Érdekes a mutató részletezése, mivel a legkisebb arány 2015-ben 16,89 % majd 2019-ben 19,59 % – Borsa városban, míg a legnagyobb arány 94,03 %, majd 97,06 % – Karánsebesen, tehát Erdélyben elég nagy különbségek vannak a modernizált utak arányát tekintve. Az 5 év alatt a legnagyobb mértékű arány növekedés Szászsebesen volt, 42,75 %-ról egészen 62,38%-ra. 2019-ben az erdélyi városok közül kedvező helyzetben (minimum 80% modernizált utak) van Szászrégen, Fogaras és Csíkszereda is, míg hátrányosabb az arány Máramarosszigeten (33,71 %). Az ó-romániai városok esetében a nagy arányban burkolt utcájú

városok közé tartozik Campulung, Campina (92-94 %), míg elmaradottabbak közé Fetesti, Dorohoi és Pascani (kevesebb, mint 50 %).

A városok infrastrukturális ellátottságának elemzéséhez érdemes még a **közműollót** is vizsgálni, vagyis az ivóvíz- és szennyvízhálózat egymáshoz viszonyított arányát. 2015-ben a legkedvezőtlenebb helyzetben Fetesti (14,31%) van, míg lényegében Fogaras, Segesvár, és Tecuci esetében több, mint 100%-os az arány, ami az jelenti, hogy az ivóvízhálózat hosszabb a városban, mint a csatornahálózat, de több mint 90 %-os a közműolló Szászsebesen, Máramarosszigeten, Szászrégenben, továbbá a Kárpátokon túl Mangalia, Popesti-Leordeni Campina és Husi városokban. 2019-re a legnagyobb mértékű aránynövekedés Fetesti városban volt, 14,31 %-ról 73,95 %-ra javult a közműolló. 2019-ben az erdélyi városok közül a legrosszabb arány Karánsebesen volt (57 %), míg a legjobb továbbra is Szászrégenben és Segesváron, az ó-romániai városok közül pedig a legrosszabb Campulungban (42,73 %) és a legjobb adat pedig Tecuciban (147,26 %) volt. Campulung és Tecuci városok az összes vizsgált város közül is a szélsőértékűek.

Az utolsó infrastrukturális mutató a **kiadott építési engedélyek a lakásállomány százalékában**. 2015-ös évet tekintve a legkisebb arány Fogarason és Petrozsényben volt, míg a legmagasabb Popesti Leordeniben. Fontos megemlíteni, hogy lényegében a 26 város közül mindössze Popesti Leordeni (9,80 %) és Borsa (1,57 %) városokban volt 1%-nál magasabb a kiadott építési engedélyek aránya. 2019-re már átlagosan csökkent a kiadott építési engedélyek aránya az összesítésben és külön-külön a két területi egység városai esetében is. Az 5 év elteltével 5 erdélyi városban emelkedett enyhén az arány (Fogaras, Karánsebes, Dés, Székelyudvarhely, Segesvár, Lugos), továbbá 5 Kárpátokon túli városban is (Mangalia, Pascani, Caracal, Campina, Radauti). 2019-ben a legkisebb arány Husi városban volt, mivel abban az évben a statisztikai hivatal adatai szerint egyetlen egy építési engedélyt sem adtak ki.

Az elemzett mutatókból számított alapindikátorok által kiszámított csoportindikátorok a következők szerint határozták meg az **infrastrukturális ellátottság pillér csoportosított rangsorát**. A táblázatban jól látható, hogy mindkét vizsgált évben a **zúslóshajók** kategóriában volt Szászrégen, Lugos, Csíkszereda és Székelyudvarhely is – ez leginkább a (még kedvezőbbé vált) 1 pedagógusra jutó 12-13 gyermekek/tanulók száma és a kedvező (legalább 70-75%-os) burkolt (modernizált) utcák arányának köszönhető, továbbá a növekvő arányú kiadott építési engedélyeknek, viszont a kategóriába került városok száma is csökkent. Fogaras, Popesti-Leordeni és Campulung visszaesett az **átlag feletti** kategóriába a közműolló százalékos arányának csökkenésével (- 5-8 %), míg Szászsebes egészen az **átlag alattiak közé** gyengült

legfőképp a közel háromszorosára növekedett 1 háziorvosra jutó lakosok számával (4074 lakos/háziorvos – a vizsgált városok közül is a legnagyobb orvosi leterheltség 2019-ben) és a közműolló arányának gyengülésével is (-10 %), viszont ezek a kiesések miatt felkerült a *zászlóshajók* közé Karánsebes és Tecuci városok is, mivel jelentős arányváltozások nem történtek az 5 év során, csak enyhe növekedések a burkolt utcák százalékában, kiadott építési engedélyek kiadásában, közműolló arányában. A *leszakadó* kategóriában Petrozsény, Fetesti és Borsa volt mindkét vizsgált évben, habár magukhoz mérten a csoportindikátoruk alapján felzárkózásban vannak, mégsem sikerült feljebbi kategóriába kerülni, hiszen csak alig 1-1 mutatóban sikerült jelentősebb aránynövekedést elérniük, Petrozsény esetében az orvosi leterheltség enyhült (mértéke -200 személy/háziorvos), Borsa városban a burkolt utcák aránya javult (+3 %-kal), és Fetestiben a közműolló arány (közel + 60%-kal) zárkózott fel a többi városhoz. Lényegében elmondható, hogy a 26 vizsgált város közül 7 város önmagához mérten gyengült infrastrukturális szempontból: Popesti-Leordeni, Campulung, Pásznai továbbá Fogaras, Szászsebes, Négyfalu, Máramarossziget. A csoportindikátorok alapján a legnagyobb mértékű gyengülés Szászsebesen volt (-11,21), míg a legnagyobb mértékű javulás Fetesti városban (+9,69), viszont ez kategóriaajavuláshoz még kevés volt, de a felzárkózásban nagyot lépett a város. **(12. táblázat)**

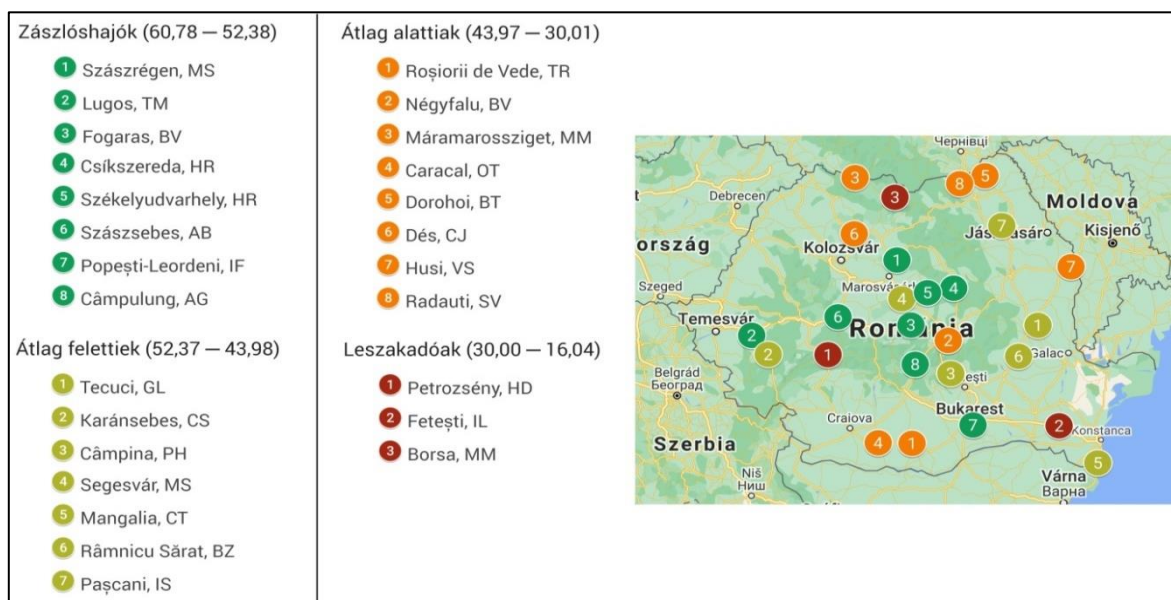
12. táblázat: A vizsgált városok infrastrukturális ellátottság csoportmutatója és az alapján felállított sorrendje

A vizsgált városok INFRASTRUKTURÁLIS ELLÁTOTTSÁG csoportmutatója és az alapján felállított sorrendje							
2015			2019			hely. vált.	érték vált.
Sor- rend	Város	Érték	Sor- rend	Város	Érték		
1	Szászrégen, MS	60,78	1	Szászrégen, MS	66,43	0	5,65
2	Lugos, TM	58,41	2	Lugos, TM	61,63	0	3,21
3	Fogarás, BV	55,11	3	Karánsebes, CS	60,08	7	8,73
4	Csikszereda, HR	54,50	4	Csikszereda, HR	58,62	0	4,12
5	Székelyudvarhely, HR	54,40	5	Tecuci, GL	58,36	4	5,98
6	Szászsebes, AB	53,36	6	Székelyudvarhely, HR	57,26	-1	2,86
7	Popesti-Leordeni, IF	52,68	7	Popesti-Leordeni, IF	51,21	0	-1,47
8	Campulung, AG	52,50	8	Segesvár, MS	49,90	4	2,05
9	Tecuci, GL	52,38	9	Campina, PH	49,23	2	1,27
10	Karánsebes, CS	51,35	10	Rosiorii de Vede, TR	48,48	6	6,91
11	Campina, PH	47,96	11	Fogarás, BV	48,47	-8	-6,64
12	Segesvár, MS	47,85	12	Ramnicu Sarat, BZ	47,88	2	1,51
13	Mangalia, CT	47,17	13	Mangalia, CT	47,58	0	0,40
14	Ramnicu Sarat, BZ	46,37	14	Campulung, AG	47,42	-6	-5,08
15	Pascani, IS	44,58	15	Caracal, OT	44,68	4	5,10
16	Rosiorii de Vede, TR	41,57	16	Dorohoi, BT	44,60	4	7,50
17	Négyfalu, BV	41,42	17	Dés, CJ	43,13	4	8,11
18	Máramarossziget, MM	40,76	18	Pascani, IS	42,45	-3	-2,13
19	Caracal, OT	39,58	19	Szászsebes, AB	42,15	-13	-11,21
20	Dorohoi, BT	37,10	20	Négyfalu, BV	38,31	-3	-3,11
21	Dés, CJ	35,02	21	Radauti, SV	37,77	2	3,59
22	Husi, VS	34,33	22	Husi, VS	37,44	0	3,11
23	Radauti, SV	34,17	23	Máramarossziget, MM	36,91	-5	-3,85
24	Petrozsény, HD	27,44	24	Petrozsény, HD	31,31	0	3,87
25	Fetesti, IL	16,50	25	Fetesti, IL	26,19	0	9,69
26	Borsa, MM	16,04	26	Borsa, MM	23,31	0	7,27

Forrás: Romániai Nemzeti Statisztikai Hivatal adatai alapján saját számítások, 2021.

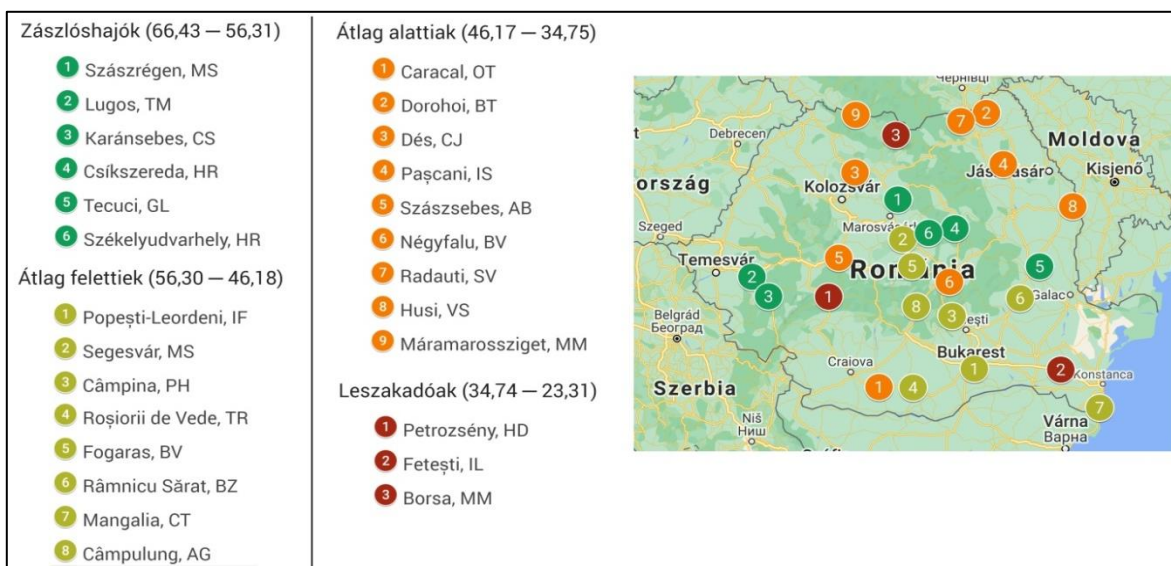
A vizsgált városok infrastrukturális fejlettségi szintjei földrajzilag jól elkülöníthetőek. Először is, fontos megemlíteni, hogy habár a 2019-es térkép színezése alapján első ránézésre hanyatló infrastrukturális ellátottságot gyaníthatunk, viszont a kategória-számokat megnézve, látható, hogy összességében fejlődtek infrastrukturális szempontból a középvárosok, mivel a minimum és maximum határ is feljebb került már, és az új értékek alapján már más határértékek lettek meghatározva az átlagolás által. Marosvásárhely-Bukarest között, vagyis az ország középső részén láthatóak mindkét évben az *átlag feletti* és *zászlóshajók* kategóriába tartozó

városok, míg az északi-északkeleti országrészekeken már az *átlag alatti és leszakadó* kategóriába kerültek a városok. Ez, mint már korábban is említettem, a határ menti területek általános elmaradottságával magyarázható, továbbá Iasi (Jászvásár) város térségi centrum nagyon erős elszívó erejével is. Az ország nyugati szélén látható, hogy Lugos és Karánsebes tovább fejlődik, ez akár a növekedő pólusvárosnak – Temesvárnak a közelségével is magyarázható (18. ábra)(19. ábra)

18. ábra A vizsgált romániai középvárosok rangsora az infrastrukturális ellátottság pillér csoportindikátorai szerint, 2015.

Forrás: Saját szerkesztés, 2021.

19. ábra: A vizsgált romániai középvárosok rangsora az infrastrukturális ellátottság pillér csoportindikátorai szerint, 2019.

Forrás: Saját szerkesztés, 2021.

4.4. A KOMPLEX FEJLETTSÉGI INDEX

Amint a kutatásom módszertanában is leírtam, a különböző csoportok összesített csoportindikátorainak átlagából képeztem a **komplex fejlettségi indexet**, mely által a csoportokhoz hasonlóan, rangsort állítottam fel a vizsgált városokból.

Ami elsőre szembetűnik, hogy a 4 kategória elemszáma az átlag feletti és zászlóshajók kategóriák esetében nem változtak, viszont az átlag alatti városok közül 2019-re már jelentősen bővült a **leszakadó** városok listája. A szélsőértékeket tekintve enyhén változott a minimum és maximum érték is. A városok önmagukhoz mért fejlődési tendenciájáról elmondható, hogy mindössze 7 erdélyi és 5 ó-romániai város állapota fejlődött, míg a többi városé romlott. Összesítve a legnagyobb mértékű fejlődés (+5,00) Husi, Tecuci, Székelyudvarhely városokban volt, míg a legnagyobb mértékű leépülés (-5,00) Fogaras és Ramnicu Sarat városokban volt. Kiolvasható, hogy 2019-re 9 erdélyi város **átlag feletti fejlettségű** (Csíkszereda, Szászrégen, Székelyudvarhely, Szászsebes, továbbá Négyfalu, Segesvár, Lugos, Karánsebes). Kategóriák között, a zászlóshajók közül leesett Négyfalu, Segesvár, és Pascani és a helyettük felkerült Husi, Tecuci és Székelyudvarhely. Ezen kívül **átlag alattiak** közé esett Caracal, és a **leszakadóak** közé pedig Ramnicu Sarat, Borsa és Mangalia. Mindhárom vizsgálati pillér csoportindikátor-változása pozitív irányúak, Karánsebes városokban, vagyis önmagukhoz mérten javultak demográfiai-társadalmi, ökonómiai és infrastrukturálisan is egyaránt. A nagy ívű ökonómiai fejlődés Tecuci, Székelyudvarhely, Szászsebes Campina városokat határozott meg leginkább, míg infrastrukturális csoportindikátorok Karánsebes, Dorohoi, Dés, Borsa, Fetesti esetében fejlődtek a legjobban. **(13. táblázat)**

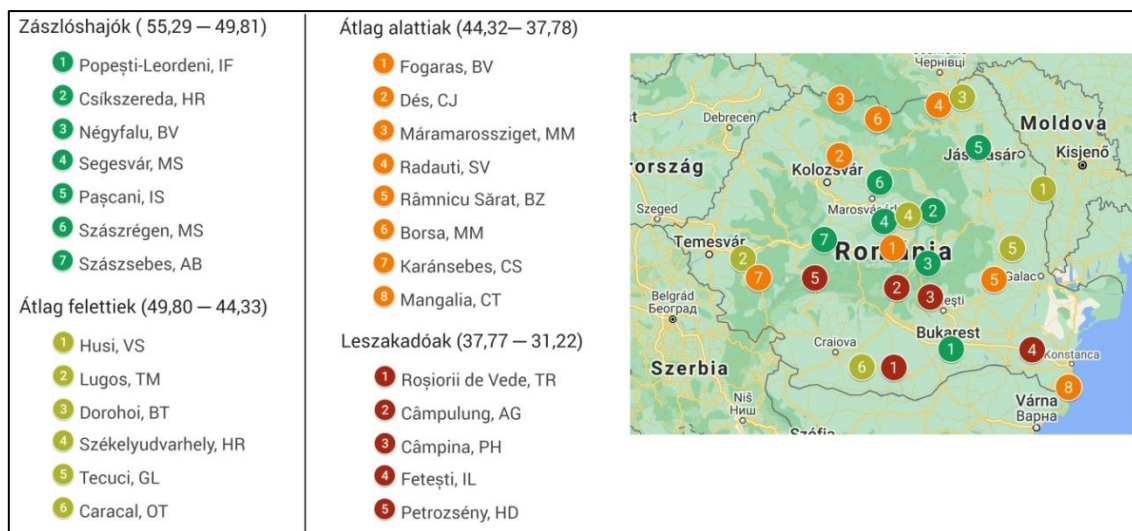
13. táblázat: A vizsgált városok Komplex Fejlettségi Mutatója és az alapján felállított sorrendje

A vizsgált városok KOMPLEX FEJLETTSÉGI MUTATÓI és az alapján felállított sorrendje							
2015			2019			Hely. vált.	érték vált.
Sor-rend	Város	Érték	Sor-rend	Város	Érték		
1	Popesti-Leordeni, IF	55,29	1	Husi, VS	56,84	7	8,98
2	Csíkszereda, HR	53,20	2	Csíkszereda, HR	55,20	0	2,00
3	Négyfalu, BV	51,63	3	Popesti-Leordeni, IF	55,18	-2	-0,11
4	Segesvár, MS	50,96	4	Szászrégen, MS	53,03	2	2,87
5	Pascani, IS	50,30	5	Tecuci, GL	52,68	7	7,06
6	Szászrégen, MS	50,17	6	Székelyudvarhely, HR	52,16	5	6,11
7	Szászsebes, AB	50,02	7	Szászsebes, AB	51,01	0	0,99
8	Husi, VS	47,87	8	Négyfalu, BV	50,38	-5	-1,25
9	Lugos, TM	46,29	9	Segesvár, MS	49,99	-5	-0,97
10	Dorohoi, BT	46,19	10	Pascani, IS	48,49	-5	-1,80
11	Székelyudvarhely, HR	46,05	11	Lugos, TM	47,47	-2	1,18
12	Tecuci, GL	45,63	12	Karánsebes, CS	46,00	8	4,53
13	Caracal, OT	44,67	13	Dorohoi, BT	45,48	-3	-0,71
14	Fogaras, BV	44,17	14	Máramarossziget, MM	43,42	2	-0,18
15	Dés, CJ	43,63	15	Radauti, SV	43,03	2	-0,11
16	Máramarossziget, MM	43,60	16	Dés, CJ	40,69	-1	-2,95
17	Radauti, SV	43,14	17	Caracal, OT	40,62	-4	-4,05
18	Ramnicu Sarat, BZ	43,13	18	Campina, PH	39,13	6	4,27
19	Borsa, MM	41,90	19	Borsa, MM	38,42	0	-3,48
20	Karánsebes, CS	41,47	20	Ramnicu Sarat, BZ	38,05	-2	-5,08
21	Mangalia, CT	39,74	21	Fogaras, BV	37,35	-7	-6,82
22	Rosiorii de Vede, TR	37,40	22	Campulung, AG	36,72	1	0,04
23	Campulung, AG	36,68	23	Mangalia, CT	36,54	-2	-3,20
24	Campina, PH	34,86	24	Rosiorii de Vede, TR	36,34	-2	-1,06
25	Fetesti, IL	33,37	25	Fetesti, IL	35,31	0	1,94
26	Petrozsény, HD	31,22	26	Petrozsény, HD	35,22	0	3,99

Forrás: Romániai Nemzeti Statisztikai Hivatal adatai alapján saját számítások, 2021.

A térképes megjelenítésen is jól látható, hogy az északi határ menti vidék (Máramarossziget-Borsa – Radauti, inkább a komplex mutató szerint a többi városhoz képest rosszabbul teljesít mindkét évben, továbbá a Kárpátok déli részén fekvő városok (Petrozsény, Campulung, Campina) is **leszakadóak** között maradtak és Fogaras is hozzájuk gyengül. Ezzel szemben Fogaras inkább az ország középső, jobban teljesítő részéhez húz. A Fekete-tenger partjához közel eső Fetesti és a tengerparti Mangalia városok érdekes módon egyre romló

állapotúak a drasztikus demográfiai és társadalmi helyzetromlás miatt, ezért **leszakadó** városok közé tartoznak. Az átlagos komplex fejlettségi mutatónál jobban teljesítő városok – vagyis az **átlag feletti** és **zászlóshajók** – egyrészt az ország középső részén helyezkednek el leginkább – Szászsebes, Szászrégen, Segesvár, Csíkszereda, Székelyudvarhely és Négyfalu, másrészt a keleti országrészen – Dorohoi, Pascani, Husi és Tecuci.

20. ábra: A vizsgált romániai középvárosok rangsora a Komplex Fejlettségi Mutató eredményei alapján, 2015.

Forrás: Saját szerkesztés, 2021.

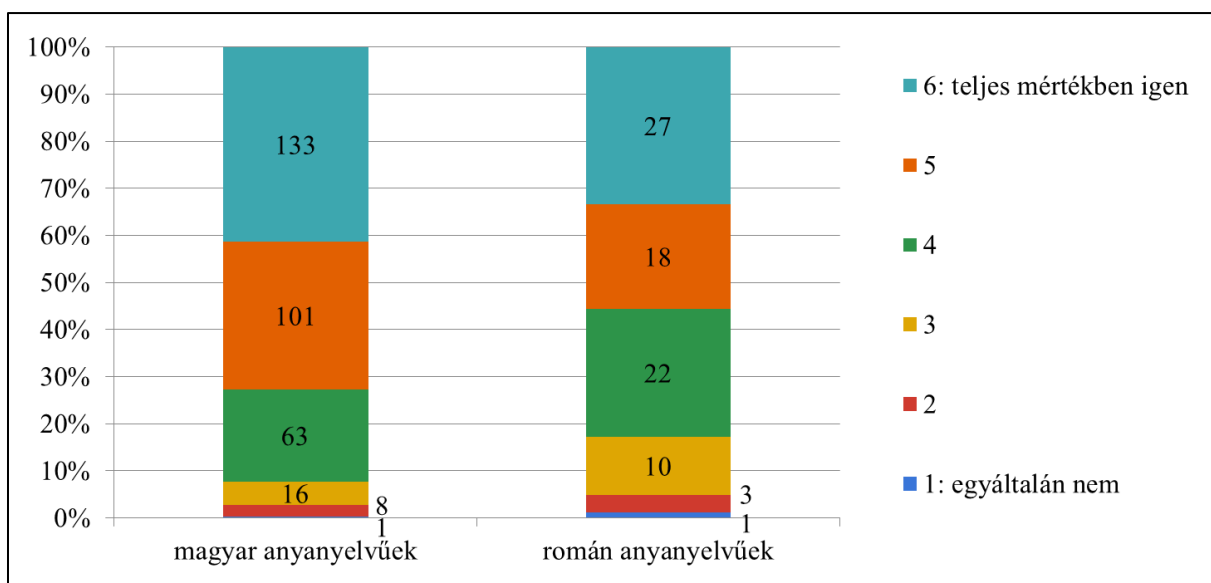
21. ábra: A vizsgált romániai középvárosok rangsora a Komplex Fejlettségi Mutató eredményei alapján, 2019.

Forrás: Saját szerkesztés, 2021.

4.5. Kérdőíves felmérés eredményei

A lekérdezésem célja alapvetően az volt, hogy a két területi egységen elhelyezkedő, kiválasztott középvárosokat ne csak statisztikai szempontból ismerjem meg, hanem lakossági és más érintettek szempontjából is, hogy az adott színvonallal mennyire elégedettek. Mivel a felmérésemben túlságosan eltérő mennyiségben érkeztek válaszok, ezért arányosítva szemléltetném az eredményeket, hiszen minden személy véleménye számít, akár negatív akár pozitív.

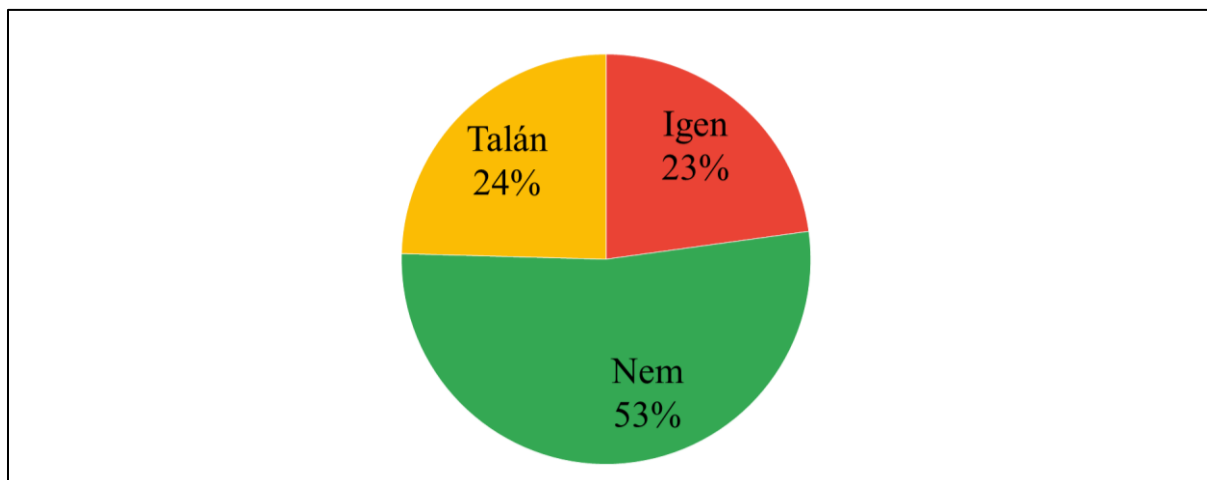
Az első tematikus kérdésem: ***Ön szereti-e az Ön által megjelölt települést?***. A válaszlehetőségeket 1-6 skálán szabtam meg, ahol az 1: egyáltalán nem és a 6: teljes mértékben igen. Az adott kérdésnél a magyar és román anyanyelvű kitöltők válaszait vizsgáltam, és ahogy a **22. ábra** részletezésében is látható, inkább mindkét esetben több az elégedett személy. Érdeklenség, hogy a román anyanyelvű személyek úgy néz ki, hogy átlagosan egy kicsivel elégedetlenebbek a magyar anyanyelvű kitöltőknél.

22. ábra: Kérdőív: Ön szereti-e az Ön által megjelölt települést?

Forrás: saját kérdőíves felmérés alapján, saját szerkesztés, 2021.

A következőkben az elköltözési hajlandóságra voltam kíváncsi. Meglepő módon a válaszadók több, mint fele nem gondolkozik egyáltalán elvándorlásról, miközben 191 személy pedig határozottan igen, vagy talán fontolgatja az elköltözést. (23. ábra)

23. ábra: Kérdőív: Ön elköltözne lakóhelyéről?

Forrás: saját kérdőíves felmérés alapján saját szerkesztés, 2021.

Viszont a táblázatos összesítésben kiemelve látható, hogy a román anyanyelvűek esetében 35+21, vagyis 56%-uknál felmerült az elvándorlás gondolata, míg a magyar anyanyelvű kitöltők 45 %-ánál. A legtöbben inkább csak országon belül, vagy esetleg közeli országba költözne el. (14. táblázat)

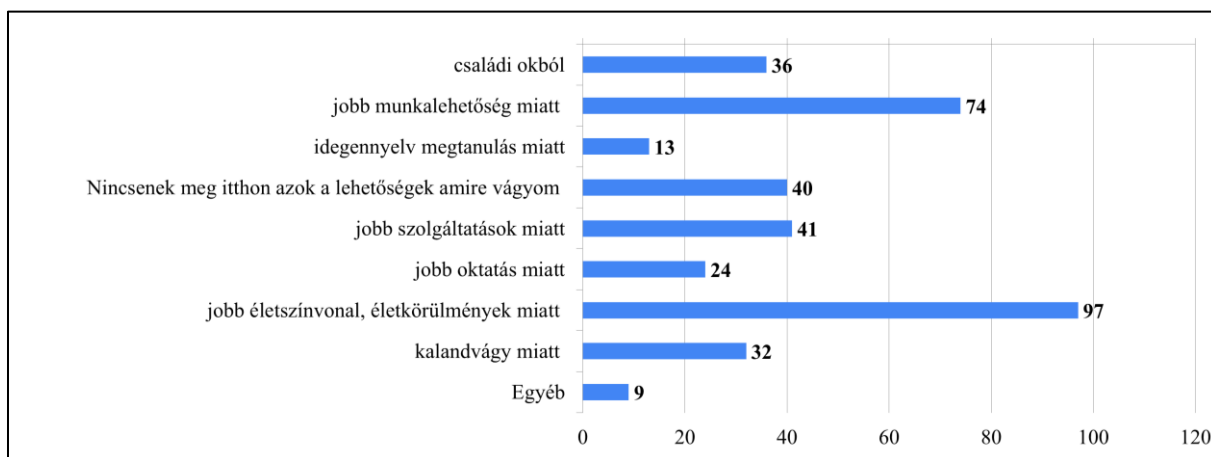
14. táblázat: A válaszadók száma és megoszlása az elvándorlási hajlam és célpontjai szerint

Elköltözne-e lakóhelyéről?	magyar	román	Összes	magyar %	román %	Összes
Igen	64	28	92	20%	35%	23%
Nem	176	36	212	55%	44%	53%
Talán	82	17	99	25%	21%	25%
Összes válasz	322	81	403			100%
Igen vagy Talán elköltözne:	magyar	román	Össz	magyar %	román %	Össz
országon belül	61	33	94	42%	73%	49%
külföldre közeli országba	53	7	60	36%	16%	31%
külföldre távolabbi országba	32	5	37	22%	11%	19%
Összes válasz	146	45	191	76%	24%	100%

Forrás: saját kérdőíves felmérés alapján, saját szerkesztés, 2021.

Ezen kívül fontos részlet (a hipotézisvizsgálat miatt), hogy az elvándorolni kívánó 191 válaszadó közül 182 személy az *erdélyi városok* egyikével van valamilyen szoros kapcsolatban.

Az elköltözési hajlandóságon és célponton túl rákérdeztem az elvándorlás legfőbb okaira is. A **24. ábra** jól mutatja, hogy az elvándorlás egyik leggyakoribb oka a jobb életszínvonalra és körülményekre való igény, ezen ívül a második legtöbb megjelölést a jobb munkalehetőség válaszlehetőség kapott. Köztudott, hogy Romániában az országos és regionális átlagkereset egyáltalán nem tükrözi megfelelően a valóságot, mivel az emberek jelentős részének megélhetési és esetleg minimális megtakarítás szintjén van a fizetése, míg a szűkebb körű elitnek jelentősen magasabb. Tehát elég alacsonyak a „hétköznapi” emberek keresete, ezért, mint az ökológiai pillér elemzésében is leírtam, rengeteg fiatal és középkorú személy vállal szezonális munkát, leginkább Németországban, Spanyolországban, Svájcban, Dániában, Svédországban és Nagy-Britanniában egyaránt. Egyéb elvándorlási okként említették meg egyes válaszadók a csendre és nyugalomra vágyást, a szülőváros hiányát, a kertes ház igényét és az időjárás körülményeket, éghajlat viszonyait.

24. ábra: Kérdőív: Mik a legfőbb okai annak, hogy Ön elköltözne a jelenlegi lakóhelyéről?

Forrás: saját kérdőíves felmérés alapján, saját szerkesztés, 2021.

Érdekes eredménye még a felmérésnek, hogy a magyar anyanyelvű kitöltők az adott várost minden megadott szempont alapján (pl: egészségügyi ellátás, oktatás, kulturális-művészeti-sport lehetőségek, közutak állapota, esztétikus városkép, közbiztonság, stb.) átlagosan jobb értékelést adtak, míg a román anyanyelvűek átlagosan elégedetlenebbek. **(Hiba! A hivatkozási forrás nem található.)** Összesítve a válaszokat, a legjobb értékelést (legalább 3,00) a TV- internet-telefon hálózatok, és a közműellátás szempontok kapták és szorosan utánuk következik az oktatás. A leggyengébb értékelést pedig a tömegközlekedés, a közutak állapota és az ügyintézés szempontok kapták. **(Hiba! A hivatkozási forrás nem található.)**

5. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS HIPOTÉZIS VIZSGÁLAT

A részletesen kifejtett eredményeimet az alábbiakban összegezem a hipotézisvizsgálat által.

H1: A vizsgált középvárosok legalább 80%-a önmagához mérten jobban teljesített az 5 év elteltével demográfiai-társadalmi, ökonómiai és infrastrukturális szempontból egyaránt.

A kutatási szándékom felmerülésekor az egyik első gondolatom az volt, hogy a városok többsége biztosan javult, hiszen egyre népszerűbbek az integrált városfejlesztési stratégiák, a jó gyakorlatok megalkotása, országon belüli és nemzetközi együttműködések az azonos nagyságú városok szintjén. A vizsgált romániai középvárosok többségénél demográfiai-társadalmi helyzetromlás tapasztalható, ezzel szemben ökonómiai és infrastrukturálisan a városok többsége fejlődött. Számos város esetében statisztikailag is bizonyított az egy-egy pillér nagyobb ívű leépülése önmagához képest, viszont ezzel szemben néhány kiugró fejlődés is megfigyelhető volt. Összességében elmondható, hogy a csoportindikátorok összevetése, vagyis a Komplex Fejlettségi Mutató bizonyítja 26 városból 14 városban volt tényleges teljes körű fejlődés. Tehát az állítást ***nem tudtam igazolni***, mivel a vizsgált városoknak alig több, mint 50%-a fejlődött önmagához mérten ténylegesen.

H2: A vizsgált városok közül az erdélyi városok közigazgatási területén jellemzőbb a mezőgazdasági és erdőgazdálkodási tevékenység, mint az ó-romániai városok esetében.

Romániában, főleg a Kárpátok vidékén köztudott, hogy kiemelten fontos tevékenység gazdasági szempontból is az erdőgazdálkodás és a hegyvidéki gazdálkodás. Mózes Csaba doktori értekezésében ír arról, hogy Romániában az agrárszektor kifejezetten magas körülbelül 20%-os arányt képvisel a GDP-ben, melynek felét csak a fakitermelés adja. Települési szinten a vizsgált városok esetében az ökonómiai pillér – mező- és erdőgazdálkodás területének aránya mutató elemzése által kiderült, hogy a vizsgált városok mindegyikének a közigazgatási területüknek összesen legalább közel 60%-a mezőgazdaságilag művelt vagy erdőgazdálkodási használatban van. Területi bontásban vizsgálva a végeredmény az, hogy az erdélyi városok közigazgatási területén átlagosan 54,67 % mezőgazdaságilag művelt területek aránya és átlagosan 30,62% erdőgazdálkodási területek aránya, míg ezzel szemben az ó-romániai városok közigazgatási területén átlagosan 69,76 % a mezőgazdaságilag művelt területek aránya és átlagosan 5,73% az erdőgazdálkodási területek aránya. Összesítve az erdélyi városok közigazgatási területén nagyobb arányban található mező- és erdőgazdálkodási terület (89,93 %), mint az ó-romániai városok esetében 78,14%. Így a statisztikai elemzés által ***igazolni tudtam*** a második hipotézisemet.

H3: Az erdélyi városokban magas az elvándorlási hajlandóság, amelynek többek közt az egyik oka, hogy az erdélyi városok infrastrukturálisan fejletlenebbek, mint az ó-romániai városok.

A kérdőíves felmérésem folyamán kiderült, hogy az erdélyi városokban élő 387 válaszadó közül 182 személy, tehát 47%-a fontolgatja az elvándorlást. Ez demográfiai szempontból egyáltalán nem kedvező arány. Statisztikai vizsgálatom alátámasztja a területi egységben az elvándorlást, mivel 1-2 város kivételével (Négyfalu, majd Szászsebes is) mindkét vizsgálati évben negatív értékűek a vándorlási egyenlegek. Habár a statisztikai számítások azt mutatják, hogy az erdélyi városok fele infrastrukturális szempontból az *átlag feletti* és zászlóshajók kategóriában vannak, mégis a legégetőbb problémának lényegében a teljes életszínvonal és életkörülmények problematikáját jelölték meg, továbbá a „*Nincsenek meg itthon azok a lehetőségek, amire vágyom*” válaszlehetőség és szolgáltatás-ellátottság hiányosságai is közrejátszanak a válaszadók esetében, mindemellett a jobb munkalehetőséget is sokan jelölték meg, míg a kalandvágy, nyelvtanulás és családi okok kevesebb személynél jelentettek szempontot. Összességében a kérdőíves felmérés és a statisztikai vizsgálatok közös eredményeként kijelenthetem, hogy a hipotézist csak *részben tudtam elfogadni*, mivel a válaszadók habár az infrastrukturális ellátottsággal kapcsolatos válaszlehetőségeket jelölték meg inkább, viszont statisztikailag nincsenek feltétlenül sokkal elmaradottabb helyzetben az erdélyi középvárosok, mint az ó-romániaiak.

6. JAVASLATOK

A dolgozatom végezetül szeretnék néhány fejlesztési javaslatot, felzárkóztatási lehetőséget megfogalmazni a romániai középvárosok (és akár más országba is átültethető) részére:

- Első lépésként minden városvezetőségnek érdeke kell, hogy legyen egy átfogó és egyben a városra adottságaira specializált, reális, megvalósítható **városfejlesztési stratégia** készítése és ezzel összhangban egy **kistérségi területi fejlesztési terv** készítése a vonzáskörzetük településeivel közösen, mivel általánosan kijelenthető, hogy a város-vidék szimbiózis kapcsolata szinte mindenhol jelen van, hiszen valamilyen szempont alapján (például: munkahely, oktatás, ügyintézés, ezzel szemben alapélelmiszer-ellátás, nyersanyagforrás) függnek egymástól a városok és vonzáskörzetük egyaránt. Például: helyi-térségi termékek forgalmazása (jó példa már a Merkúr-Székelyföldi üzletlánc), közös úthálózat-fejlesztés, közös tömegközlekedés megszervezése.
- A területi adottságok sokszínűsége végett érdemes lenne a városok **turizmus-fejlesztésére** is hangsúlyt fektetni, legyen szó akár gyógy-, szabadidős-, történelmi-, kulturális-, vagy éppen bányaturizmusról, mivel így szélesedne a turizmus-paletta az országban is egyaránt, ezáltal az fogadott vendégek éves számának növekedésével a szálláshelyek kihasználtságának aránya is javulna. Konkrét példákat említve: bányalátogatás, csónakázás a várost átszelő folyón, szabad strand, várlátogató körút, interaktív múzeumok, Városunk kincsei – érdekességkereső túra.
- Ami viszont szinte minden városban hiány-szektor – mivel inkább a növekedő pólusvárosok elszívják – a **Kutatás-Fejlesztés-Innováció**. A vizsgált városok, közepes méretükből adódóan már rendelkeznek szakképzésekkel, akár kihelyezett vagy konkrétan helyi felsőoktatási intézménnyel, ezért érdemes lenne az oktatási intézmények oktatóit és tanulóit továbbá a vállalkozókat is belevonni és integrált városfejlesztést közösen kialakítani gazdasági, infrastrukturális szempontból egyaránt, a jelenlegi társadalom és a jövő nemzedéke igényeivel összhangban.
- Gazdasági fejlődésre mindenféleképpen szükség van, ezért érdemes lenne az **ipari parkok** tudatos, rendezett kialakításával is foglalkozni ezeknek a kisebb városoknak is, hogy lépést tudjanak tartani a társadalmi és a gazdasági változásokkal egyaránt a megfelelő és hatékony „együttélés” érdekében, s így a területileg és jogilag is rendezett ipari parkokba nagyobb eséllyel lehetne nagyobb cégek akár **leányvállalatait, telephelyeit** odavonzani. Továbbá egyes jó példák szerint vállalkozói, pályakezdő, mesterember és egyéb

inkubátorházak létesítése is hasznos lenne (jó példa: Székelyudvarhelyen a Harghita Business Center vállalkozói inkubátorház).

- A pénz helyben maradása és a helyi gazdaságfejlesztés érdekében jó gyakorlat építhető át a soproni kékfrank vagy a debreceni ***helyi pénzt*** példájára alapozva, melynek lényege, hogy ezek a lényegében utalványok helyi üzletekben fizetőeszközként használhatók fel, mely a helyi önkormányzatnál az ország valutájára válthatóak, tehát senkit nem érint hátrányosan, pénzügyi kieséssel a helyi pénz használata.

7. ÖSSZEFOGLALÁS

A kutatásom középpontjában egyes romániai kis-középvárosok átfogó vizsgálata áll.

Szakirodalmi áttekintésemet a terület- és településfejlesztés általános értelmezésével és szegmenseivel kezdem, majd kitérek Románia urbanizációs folyamatainak történelmi vonatkozásaira, Románia ország területi kialakulására, a városállomány alakulására, és a városok jogi szabályozására és városfejlesztési politikáira is, végül pedig a települések és azok fejlettségi vizsgálatainak korábbi módszereit részletezem.

Kutatásom célja, hogy megismerjem az országon belüli kis-középvárosok helyzetét, hogy mekkora mértékű a ténylegesen mérhető különbség a kutatásba bevont városok között, továbbá az ország mely pontjai számítanak élhetőbbnek, fejlettebbnek, avagy elmaradottabbnak.

Kutatási kérdéseim és hipotéziseim a vizsgált városok élhetőségével, demográfiai-társadalmi, ökonomiai és infrastrukturális fejlettségével és a mező- és erdőgazdálkodással kapcsolatosak, továbbá a lakossági véleménye is érdekelt a statisztikai adatok függvényében.

A **saját kutatásom** során a szekunder kutatásomat legfőképp a Romániai Nemzeti Statisztikai Hivatal adatai használatával végeztem két vizsgálati évben (2015 és 2019), melyeket Komplex Fejlettségi Mutató indikátorrendszerével dolgoztam fel. Így három vizsgálati csoport (demográfiai-társadalmi, ökonomiai, infrastrukturális) részletes és összegző elemzésével, mely során 24 alapmutatóból 15 normalizált mutatót képeztem. Továbbá primer kutatásként kérdőíves felmérést végeztem a vizsgált városok lakói és érintettjei között. A kérdőíves felmérésben 403 személy vett részt. Habár az online kérdőíves lekérdezésem végül nem lett reprezentatív, mivel a válaszívek 96%-a erdélyi városokkal kapcsolatban érkezett vissza és korrigálás céljából a járványhelyzet miatt papíralapú lekérdezésre nem volt lehetőségem, mégis a kapott válaszok érdekességgel szolgálnak kutatásomhoz.

Eredményeimet összegezve elmondhatom, hogy lényegében a romániai középvárosoknak mindössze felénél volt tényleges, önmagukhoz mért fejlődés. A demográfiai helyzet egyre romló állapotban van szinte minden vizsgált városban, míg az ökonomiai és infrastrukturális színvonal több esetben javuló tendenciát mutat. A kérdőíves felmérésem habár – mint említettem – nem reprezentatív, az egyik hipotézisem vizsgálatához hozzájárult, mivel a statisztikai eredményekkel azért összevethetőek. A bennem felmerült kutatási kérdéseim által megfogalmazott hipotéziseimre más-más eredményt kaptam, melyeket az alábbi **15. táblázatban** összefoglalva jelenítek meg:

15. táblázat: A vizsgált hipotézisek eredményei

Hipotézis	Eredmény
H1: A vizsgált középvárosok legalább 80%-a önmagához mérten jobban teljesített az 5 év elteltével demográfiai-társadalmi, ökonómiai és infrastrukturális szempontból.	Nem tudtam igazolni
H2: A vizsgált városok közül az erdélyi városok közigazgatási területén jellemzőbb a mezőgazdasági és erdőgazdálkodási tevékenység, mint az ó-romániai városok esetében.	Igazolni tudtam
H3: Az erdélyi városokban magas az elvándorlási hajlandóság, amelynek többek közt az egyik oka, hogy az erdélyi városok infrastrukturálisan fejletlenebbek, mint az ó-romániai városok.	Részben tudtam igazolni

Forrás: saját szerkesztés, 2021.

Mint látható, az állításaim közül egyet nem tudtam igazolni (mivel a városoknak alig fele teljesített jobban önmagához képest az 5 év elteltével), egyet igazolni tudtam (mivel köztudott, hogy Erdély természeti-környezeti adottságai különlegesen és jól hasznosíthatók – persze ésszerű keretek között lenne ideális –, és a térségben a legfontosabb a mező-és erdőgazdálkodás tevékenység) és egyet pedig csak részben tudtam igazolni (mivel a kérdőíves felmérés és a statisztikai adatok nem egységesen támasztják alá az egymáshoz képesti infrastrukturális elmaradottságot).

Az eredményeim értékelései, következtetések és hipotézisvizsgálat után *fejlesztési javaslatokat* fogalmaztam meg a középvárosok számára helyi (és egyben akár kistérségi) gazdaság-, turizmus-, iparfejlesztés és fejlesztési koncepciók megalkotásával és megvalósításával kapcsolatosan, melyek a vizsgált városokon kívül más kisebb és nagyobb városok esetében is alkalmazhatóak.

8. IRODALOMJEGYZÉK

1. *Teremtés Könyve (19:20)*.
2. Bajtalan, H., 2013. A regionalizáció folyamata Romániában: 1859-2013. *Erdélyi Társadalom*, 2. kötet, pp. 67-83.
3. Benedek, J., 2006. A Romániai urbanizáció jellegzetességei az utolsó évszázad során. In: R. Győri & Z. Hajdú, szerk. *Kárpát-medence: települések, tájak, régiók, térstruktúrák*. Pécs-Budapest: Dialóg Campus Kiadó, pp. 77-102.
4. Berekméri, M., 2011. Települések. In: J. Benedek, szerk. *Románia. Tér, gazdaság, társadalom*. Kolozsvár: Kriterion Könyvkiadó, pp. 217-228.
5. Bernek, Á. és mtsai., 2014. *Európa regionális földrajza 2. - Társadalomföldrajz*. hely nélkül: ELTE Eötvös Kiadó.
6. Csák, L., 2009. Romániai kis- és középvárosok „jelentéktelensége”. *Tér és Társadalom*, 23.(1), pp. 181-196.
7. Egri, Z., 2014. A város- és várostérség-tipizálás alapjai Kelet-Közép-Európában. *Tér és Társadalom*, 2. kötet, pp. 87-104.
8. Enyedi, G., 2011. A városnövekedés szakaszai - újragondolva. *Tér és Társadalom*, 25.(1.), pp. 5-19.
9. Enyedi, G., 2012. *Városi világ*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
10. Google, 2021. *My Maps*. [Online] Available at: <https://www.google.com/mymaps> [Hozzáférés dátuma: 28. október 2021.].
11. Hardi, T., Baráth, G., Csizmadia, Z. & Uszka, A., 2014. A városnövekedés területi eltérései Európában, különös tekintettel a járműipari városokra. *Tér és Társadalom*, 2. kötet, pp. 45-66.
12. Horeczki, R., 2016. Kelet-európai kisvárosok fejlődési tendenciáinak értékelése a XX. században. In: I. Lengyel & B. Nagy, szerk. *Térségek versenyképessége, intelligens szakosodása és újraiparosodása*. Szeged: JATEpress, pp. 255-271.
13. Ianoş, I., 1987. *Oraşele şi organizarea spaţiului geografic: (studiu de geografie economică asupra teritoriului României)*, Bukaresty: ismeretlen szerző
14. Illés, I., 2005. *Változási trendek az unió regionális politikájában - magyar tanulmányok*, Pécs: Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások Központja.
15. Institutul Naţional de Statistică - ROMÂNIA, 2021. *Tempo Online - Baze de date statistice*. [Online] Available at: <http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table> [Hozzáférés dátuma: 12 augusztus 2021].
16. Kézdivásárhely Polgármesteri Hivatala, 2019. *Románia várospolitikája*. [Online] Available at: <https://www.kezdi.ro/romania-varospolitikaja/a-varospolitikarol/> [Hozzáférés dátuma: 17 augusztus 2021].
17. Kovács, Z., 2009. Urbanizáció és átalakuló városhálózat Kelet-Közép-Európában. *Közép-Európai Közlemények*, 1 január, 2. kötet, pp. 175-182.
18. Magyarország Kormánya, 2014.. 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet a kedvezményezett eljárások besorolásáról. [Online] Available at: <https://njt.hu/jogszabaly/2014-290-20-22> [Hozzáférés dátuma: 25. október 2021.].
19. MTVA Sajtó- és Fotóarchívum, MTI, 2021.. *Románia régiói és megyéi*, hely nélkül: ismeretlen szerző

20. Nagyné Molnár, M., 2007. A területi egyenlőtlenségek főbb összefüggései. In: J. Káposzta, szerk. *Regionális gazdaságtan*. Debrecen: DE Kiadó, pp. 166-205.
21. OECD - Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet, 2005.. *EU15*. [Online] Available at: <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=6805> [Hozzáférés dátuma: 26. június 2021.].
22. Pintér, T., 2015. Integrált városfejlesztés az Európai Unió keleti és nyugati tagállamaiban - Románia és Németország esete. *Journal of Central European Green Innovation*, 3.(2), pp. 123-136.
23. Piskóti, I., dátum nélk. *A régió és településmarketing kockázatai - a célrendszer és stratégiai döntési dimenziók*, hely nélk.: ismeretlen szerző
24. Popescu, C., 2011. The Economy of a Regional Metropolis. Case-Study: Iasi, Romania. *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, 7(33), pp. 255-276.
25. Román Parlament, 2001/a. *Országos Területrendezési Terv - IV. Szakasz a Helység-hálózat jóváhagyásáról szóló 351/2001. törvény*. [Online] Available at: <https://lege5.ro/App/Document/gmztgobx/legea-nr-351-2001-privind-aprobarea-planului-de-amenajare-a-teritoriului-national-sectiunea-a-iv-a-reteaua-de-localitati> [Hozzáférés dátuma: 15 szeptember 2020].
26. Román Parlament, 2001/b. *Legea nr. 350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul / A területrendezésről és az urbanizációról szóló 350/2001. törvény*. [Online] Available at: <https://lege5.ro/Gratuit/gmztknju/legea-nr-350-2001-privind-amenajarea-teritoriului-si-urbanismul> [Hozzáférés dátuma: 19 augusztus 2021].
27. Săgeată, R., 2013. *Organizarea administrativ-teritorială a României*, Bukarest: Academia Romana Institutul de Geografie.
28. Szék-helyek, 2019. *Románia régiósítása*. [Online] Available at: <http://www.szekhelyek.szekhelyek.ro/index.php/autonomia2/13073-romania-regiositasa> [Hozzáférés dátuma: 4 június 2021].
29. Tagai, G., 2010.. A városok szerepe a kelet-közép-európai országok térszerkezetének formálódásában. In: G. Barta, P. Beluszky, Z. Földi & K. Kovács, szerk. *A területi kutatások csomópontjai*. Pécs: MTA Regionális Kutatások Központja, pp. 261-282..
30. Tóth, T., 2015. "Jövőépítés technikái". Terület-, gazdaság- és közösségfejlesztés és építés támogatásának módszertani lehetőségei. In: Z. A. Bíró, Á. Gyetvai & F. Magyar, szerk. *Kreatív fiatalok – innovatív vidék*. Madéfalva(Hargita): Status Nyomda, pp. 23-33.

9. MELLÉKLETEK

I. MELLÉKLET

Románia megyei jogú városainak és egyéb városainak száma megyénként

Megye	Megyei jogú városok száma	Városok (Oras) száma	Összesen
Alba	4	7	11
Arad	1	9	10
Arges	3	4	7
Bacau	3	5	8
Bihor	4	6	10
Bistrita-Nasaud	1	3	4
Botosani	2	5	7
Brasov	4	6	10
Braila	1	3	4
Buzau	2	3	5
Caras-Severin	2	6	8
Calarasi	2	3	5
Cluj	5	1	6
Constanta	3	8	11
Covasna	2	3	5
Dambovita	2	5	7
Dolj	3	4	7
Galati	2	2	4
Giurgiu	1	2	3
Gorj	2	7	9
Harghita	4	5	9
Hunedoara	7	7	14
Ialomita	3	4	7
Iasi	2	3	5
Ilfov	0	8	8
Maramures	2	11	13
Mehedinti	2	3	5
Mures	4	7	11
Neamt	2	3	5
Olt	2	6	8
Prahova	2	12	14
Satu Mare	2	4	6
Salaj	1	3	4
Sibiu	2	9	11
Suceava	5	11	16
Teleorman	3	2	5
Timis	2	8	10
Tulcea	1	4	5
Vaslui	3	2	5
Valcea	2	9	11
Vrancea	2	3	5
Municipiul Bucuresti	1	0	1
ÖSSZESEN	103	216	319

Forrás: a Romániai Statisztikai Hivatal adatai alapján, saját szerkesztés, 2021.

II. MELLÉKLET

A vizsgált romániai középvárosok rövid ismertetője

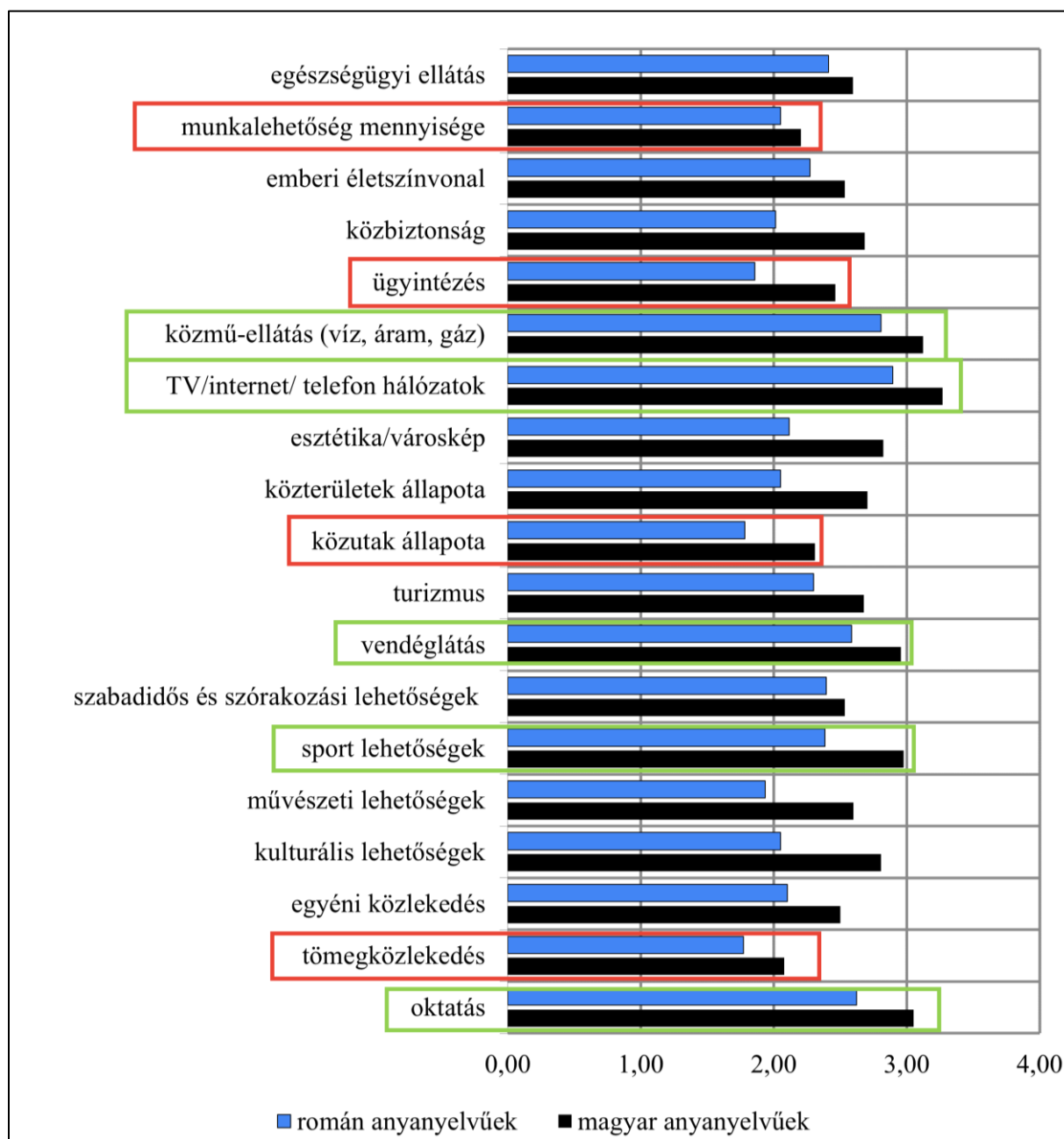
Erdély	
Város	Jellemző
Szászsebes (AB)	Fafeldolgozó központ. Itt található Erdély legnagyobb zokni és harisnyagyára (híres). Nagyszeben elszívó hatással van rá közelsége miatt. Egykori szászváros.
Fogaras (BV)	Az Olt-folyó partján fekszik. Itt található a Fogarasi vár, ami turisztikai potenciált ad. Különösebb iparral nem rendelkezik, Erős elszívó hatással van rá a közeli Brassó.
Négyfalu (BV)	Gazdag népművészeti hagyományokkal rendelkezik. Szintén Brassó vonzáskörzetében, az elszívó hatás itt is nagymértékben tapasztalható.
Karánsebes (CS)	A Temes-folyó partján fekszik. Közlekedési csomópont. Viszonylag nagymértékű ipari tevékenység: fafeldolgozó ipar (székgár), élelmiszeripar és egy nagyobb gépgyár, valamint autóipari tevékenység. Jelentős szakmunkásképzés.
Dés (CJ)	A Szamos-folyó partján fekszik. Egykori bányászváros. Történelmi sóbányászat egyik központja. Jelenleg különösebb ipari tevékenység nem folyik. A város lakossága nagyütemben csökken.
Csíksereda (HR)	Megyeszékhely. Jelentős ipari tevékenység. Sörfőzés, élelmiszeripar, feldolgozóipar, faipar és bútorgyártás, építőanyag-ipar. Turisztikai és vallási vonzerő (Csíksomlyó és a Hargita-hegység közelsége). Egyetemi város.
Székelyudvarhely (HR)	A Nagy-Küküllő-folyó partján fekszik. A megye gazdaságilag legerősebb városa (közel 50%-a teljes forgalomnak). Ipari tevékenysége jelentősen csökken. Jelentős gyárbezárások. Textilipar (varrodák, cérnagyár), fémmegmunkálás, fafeldolgozás és bútorgyártás, jelentős kereskedelmi tevékenység. A turisztikai forgalom is viszonylag élénk a történelmi helyszínek, illetve környékbeli természeti adottságok miatt. Oktatási központ nagy vonzerővel.
Petrozsény (HD)	Jelentős bányászváros. Feketeszén-bányászat. A város ipara szinte kizárólag a bányászatra épül.
Máramarossziget (MM)	A Tisza-folyó partján fekszik. Határ menti város. Egykori faipari és sóbányászati központ. Napjainkban jelentős ipari tevékenység nem jellemzi. Turisztikai látványosságai viszont számottevőek. Itt van Erdély egyik legkiemelkedőbb falumúzeuma és több látványos múzeum.
Borsa (MM)	A régió turisztikai központja a természeti adottságainak köszönhetően. Üdülő, fürdő, sípályák a Radnai-havasok lábánál.
Szászrégen (MS)	A Maros-folyó partján fekszik. Földrajzi adottságainak köszönhetően mezőgazdasági értékesítési központ. Inkább mezőgazdasági tevékenység jellemzi különösebb ipara nincs. Marosvásárhely közelsége miatt elszívó hatás tapasztalható.
Segesvár (MS)	Egykori szász város. Élénk turisztikai forgalom jellemzi (Az ország egyik leglátogatottabb városa) az épített szász örökségnek köszönhetően. Több nagy Hotel és vendégház található a városban. Iparát az idegenforgalmon kívül építőanyag gyártás (Segesvári cserép és téglá) illetve autóalkatrész gyártás jellemzi. Kisebb vasúti csomópont.
Lugos (TM)	A Temes-folyó partján fekszik. Vallási központ (Görögkatolikus). Élénk ipari tevékenység figyelhető meg. Gépgyártás, vegyipar, cipőgyár, autóalkatrész gyártás, fafeldolgozó-ipar. Feltűnő, hogy a gyárak jelentős hányada külföldi tulajdonban van.

Ó-Románia	
Város	Jellemző
Campulung (AG)	Jelentősebb oktatási központ több általános és középiskola és egy egyetem. Inkább mezőváros, jelentős gyár-ipari vagy turisztikai tevékenység nem jellemzi.
Dorohoi (BT)	Határ menti város (határátkelő található a Moldvai köztársaság irányába). Több ipari létesítmény található a városban. Amik a rendszerváltás előtt jelentősek voltak. Üveg és kerámiagyár, gépalkatrészgyár, élelmiszeripari feldolgozó.
Ramnicu Sarat (BZ)	Nagyobb iparral nem rendelkezik. Kisebb textilipari létesítmény található a városban. Néhány turisztikai és néprajzi látványosság.
Mangalia (CT)	Tengerparti, kikötőváros. A vizsgált Ó-romániai közép-városok közül a legjelentősebb gazdasággal bír. EU forrásokból felújított kikötő. Jelentős a kereskedelmi forgalom. Turisztikailag kiemelkedő a homokos tengerpartnak köszönhetően.
Tecuci (GL)	Élelmiszeripari tevékenység jellemzi leginkább. Turisztikailag nem jelentős.
Fetesti (IL)	Jó közlekedési adottságok jellemzik. Áthalad rajta a Bukarest-Konstanca vasútvonal, illetve az A2 autópálya. Kiemelkedő ipari vagy turisztikai tevékenység nem figyelhető meg.
Pascani (IS)	Jelentős gépgyártással, fémfeldolgozó- és élelmiszeriparral rendelkezik.
Popesti-Leordeni (IF)	A főváros közvetlen közelében található, az egyik fő elővárosnak számít. Inkább lakóövezet.
Caracal (OT)	Élénk kulturális élet. Gépgyártás (vagongyár) és élelmiszer-feldolgozás a fő profilja.
Campina (PH)	Megyei jogú város. Oktatási központ. Rendőr- és katasztrófavédelmi altiszti iskola.
Radauti (SV)	Város. Határ közeli város (Ukrajna). Ipara jelentős és szerteágazó. Fa-, textil- és építőanyag ipar, valamint sörfőzés.
Rosiori de Vede (TR)	Nincs jelentősebb ipari vagy turisztikai tevékenység. Alföldi mezőváros.
Husi (VS)	Románia egyik legfontosabb bortermelő vidék-központja. Határ menti város (Moldvai köztársaság). Több nagyobb ipari létesítmény is található a városban. Jelentős a gép-, élelmiszer-, bőr-, fa- és építőanyag ipara.

Forrás: saját szerkesztés, 2021.

III. MELLÉKLET

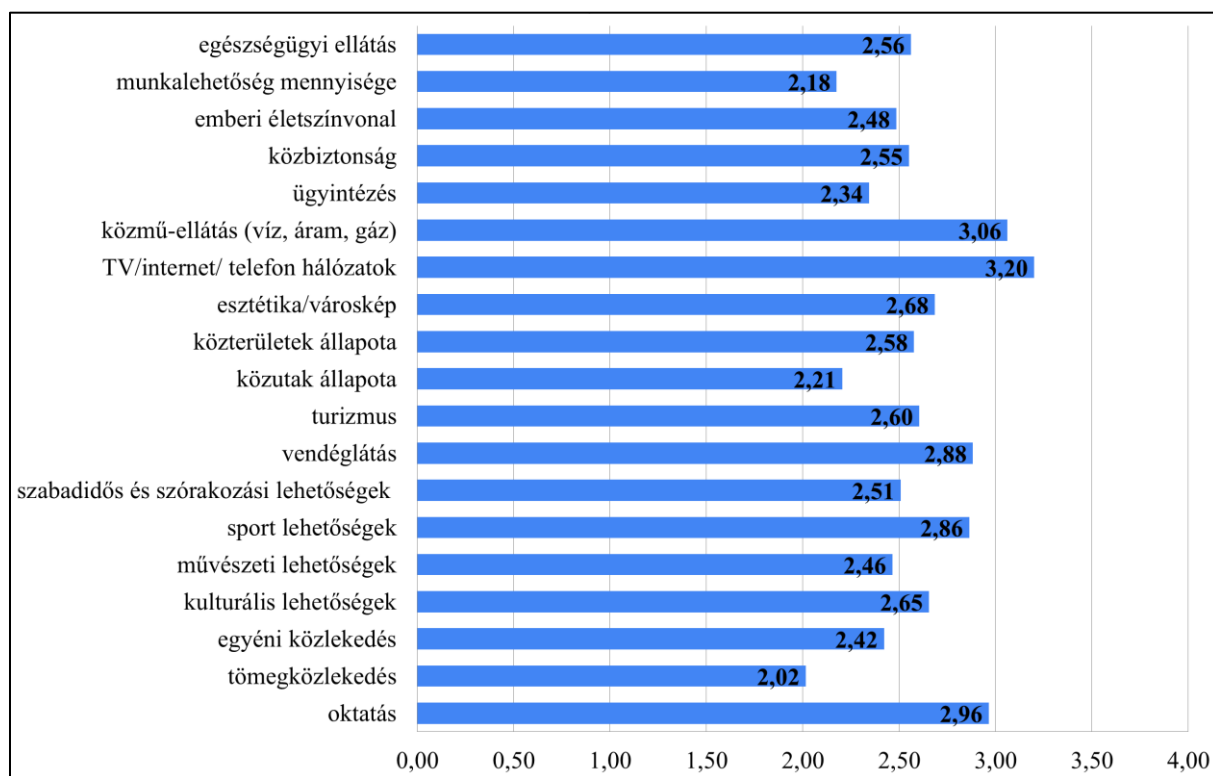
Kérem, értékelje az Ön által megjelölt várost az alábbi szempontok alapján, 1-4 skálán!
(1: nagyon rossz, 4:nagyon jó)

Forrás: Saját kérdőíves felmérés alapján, saját szerkesztés, 2021.

IV. MELLÉKLET

Kérem, értékelje az Ön által megjelölt várost az alábbi szempontok alapján, 1-4 skálán!
(1: nagyon rossz, 4: nagyon jó)

Forrás: saját kérdőíves felmérés alapján, saját szerkesztés, 2021.